

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ҚАРЖЫ ПИРАМИДАСЫН ЖАРНАМАЛАҒАНДАР ЖАЗАСЫЗ ҚАЛМАЙДЫ

Қаржы пирамидасының құрығына түсіп, алданушылар көбейіп барады. Бүгінгі таңда олардың саны 31 мыңға жетіп, ал жоғалтқан қаржының көлемі 54 млрд теңгеге бір-ақ секіріпті. Елдің қазіргі таңдағы әлеуметтік жағдайын ескерер болсақ, бұл өте үлкен шығын. Мұның сыртында аталмыш санатқа кірмегендері қаншама? Олай дейтініміз, кейбір адамдар қаржы ұйымдарына алданғанын жасырады. Арасында банктерден несие рәсімдеп кіргендері де бар. Олар жақын-жуығын аландатып, ренжітпес үшін, былыққа

батқанын жасыруға тырысады. Проблемасын өз бетінше шешпек болып, қарыздан қарызға батып жүргендер де аз емес. Өкінішке қарай, алданушылардың дені – қаржылық сауаты төмен жандар. «Алма піс, аузыма түс» деп жылдам баюды көздейтін жандардың арасында көзі ашық, зиялы қауым өкілдері де кездесіп қалады. Бұл қаржылық алаяқтардың сенімге кіру жолын терең меңгеріп, оңтайлы пайдаланып отырғанын көрсетеді.

(Соңы 3-бетте)

МӘСЕЛЕ

ҮКІМЕТ ПРЕЗИДЕНТ СЫНЫНАН НӘТИЖЕ ШЫҒАРА АЛА МА?

Мемлекет басшысының сынынан кейін Премьер-Министр Үкіметтің кеңейтілген отырысының қорытындылары бойынша кеңес өткізді. Жоғары жаққа құлақ түрген халық бұл жолы кім, не айтар екен деп қызығушылық танытқан. Әсіресе, азық-түлік өнімінің нақты және қолжетімді бағасын қамтамасыз ету, азық-түлік қауіпсіздігіне қол жеткізу бойынша нақты тапсырмалардың берілуі көптің көңіліндегі түйткілді мәселелер болды.

ҚР Премьер-Министрінің орынбасары – Сауда және интеграция министрі Бақыт Сұлтановтың айтуынша, Ұлттық тауар өткізу жүйесін іске қосу бірқатар субъективті және объективті себептерге байланысты кешіктірілді.

– Мемлекет басшысының ескертулерін ескере отырып, біз ұлттық тауар өткізу жүйесін құрудың қолданыстағы моделін қайта қарау бойынша жұмысты бастадық. Бүгінгі таңда біз мүдделі инвесторларды тарта отырып, көтерме сауда орталықтарын құрудың бірнеше балама сценарийлерін қарастырып жатырмыз. Осыған байланысты, белгіленген мерзімде яғни ағымдағы жылдың қазан айына дейін тиісті тәсілдер Мемлекет басшысына баяндалатын болады, – деген Бақыт Тұрлыханұлының сөзіне қарағанда, нарық иелерінің жауапкершілігін күшейтуге қатысты жұмыстың та бір ізге түскен сынайы бар.

Президент Қ.Тоқаевтың тапсырмасы бойынша Бас прокуратура ағымдағы жылдың мамыр айында 122 нарықты тексеруді аяқтады. Тексеру қорытындысы бойынша бірқатар жүйелі проблемалар анықталды. Бас прокуратурамен, мүдделі мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп, бірқатар заңнамалық түзетулер әзірленді.

Сауда және интеграция министрінің келтірген

мысалына қарағанда, Қарағанды облысында 2 709 тонна көлемінде картоп жеткізуге бөлшек саудада 85 теңге белгіленген бағамен келісімшарт сәуір айында жасалды, ал коммерциялық баға сол уақытта 175 теңгені құрады. Нәтижесінде облыста картоп сату-дың ең төменгі бағасы 135 теңге болды. Қырыққабат бойынша да осындай жұмыстар жүргізілді. Түркістан облысынан ерте егіннің өңіраралық ағындары жолға қойылды. Нарықты толтыру қорытындысы бойынша, келісімшарт жасалған өніммен бағаны 273 теңгеден 124 теңгеге дейін төмендетуге қол жеткізілді. Аталған механизмнің тиімділігін арттыруда апта сайынғы цифрлық Үкімет кеңсесінде жергілікті атқарушы органдармен секторлық кеңес өткізіліп, пысықтау жұмыстары жүргізілуде.

«Нарық қатысушылары белгілейтін нақты бағалар туралы халық пен бизнесті барынша ақпараттандыру қамтамасыз етіледі. Жалпы, тауар айналымындағы әлеуметтік маңызы бар өнімдердің «айналым схемасын» қаржыландырудың көлемі бар болғаны 4% құрайды. Сондықтан ол нарыққа толық әсер ете алмайды. Осыған байланысты, қаражат қозғалысы ашықтығының және олардың тиімділігінің артуына орай қаржыландыру біртіндеп ұлғаятын болады. Негізгі тауарлардың балансын қалыптастыруға қатысты

Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес, Сауда және интеграция министрлігі Ауыл шаруашылығы министрлігімен бірлесіп, негізгі тауарлардың теңгерімін қалыптастырудың бірыңғай ақпараттық жүйесін әзірлейтін болады», – деген Б.Сұлтанов азық-түлік қауіпсіздігі бағдарламасын әзірлеу бойынша жұмысты өз бақылауына алатынына сөз берді. Онда өндірушілердің ішкі нарықты толықтыру жөніндегі қарсы міндеттемелерін бекіту бөлігінде саланы субсидиялау және қолдаудың басқа да шараларын ұсыну бойынша тәсілдер қайта қаралатын болады. Нақты және тиімді өндірушілердің тезірек пайда болуына назар аударылады. Қант қызылшасы мен қантты өндіру мен қайта өңдеудің өзіндік жеткілікті саласын қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінбек.

Айтылған сөз – атылған оқ. Тапсырманы орындаудағы Үкімет мүшелерінің нақты жауапкершілігі туралы айтқан кезде, Мемлекет басшысының «Үкімет жедел әрекет ететін оперативтік штаб қана емес, нақты реформаларды ұсынатын және жүргізетін басты мемлекеттік мекеме болу керек. Экономистер, кәсіпкерлер көп. Бірақ, олардан нақты ұсыныстар аз, тіпті, жоқ деп айтуға болады. Күзге қарай, мүмкін, кадрлық шешімдер қабылдау керек болады. Ерекше, дағдарыс жағдайында бұл өте қажет екені түсінікті» деген сөзі еріксіз еске түседі. Яғни, сыңа ілінген министрлік басшыларының өз орнын сақтап қалуы енді өз қолында. Егер сөз бен іс қабыспаса, жылы орнымен қоштасуға мәжбүр болады.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Зан газеті»

СҮЙНІШ!

БАЙҚАУ! БАЙҚАУ!

«ЗАҢ» Медиа-корпорациясы» ЖШС, республикалық «Зан газеті» басылымының мұрындық болуымен өтетін Кемел Тоқаев атындағы детектив шығармалар байқауы биыл да жалғасын табады. Бесінші рет ұйымдастырылып отырған додаға Қызылорда облысының әкімдігі қолдау көрсетпек. Бұйырса биылғы жүлдегерлерді қазан айының соңына қарай қасиетті Сыр елінде марапаттаймыз.

БАЙҚАУДЫ ӨТКІЗУДІҢ МАҚСАТЫ:

- Детектив жанрының атасы Кемел Тоқаевтан кейін кенжелеп қалған жанрды жандандыру;
- детектив шығармалар жазуға деген көпшіліктің ынтасын ояту;
- шытырман шығармаға қызығушылықты арттыру;
- осы жанрдың көмегімен құқық қорғау, сот, адвокаттық салада еңбек етіп жүрген мамандардың еңбегін дәріптеу.

БАЙҚАУҒА КІМДЕР ҚАТЫСА АЛАДЫ?

Соңғы үш жылда осы байқауға қатысып, бас жүлде мен бірінші орын алған адамдар байқауға қатыстырылмайды. Басқа үміткерлердің бақ сынауына толық мүмкіндігі бар. Үміткерлер шығармасын zangazet@mail.ru эл.поштасына немесе Алматы қаласы, Досмұхамедов көшесі 68Б мекенжайына «Байқауға!» деген белгімен жолдай алады. Байқауға жіберілген материал көлемі А4 форматында 14-шрифтпен жазылғанда 10 беттен аспауы керек. Шығармалар осы жылғы 30 қыркүйекке дейін қабылданады. Белгіленген мерзімнен кешігіп келген еңбектер байқауға қатыстырылмайды. Материалдар «Зан газетінде» және zanmedia.kz сайтында жарияланып тұрады. Сондай-ақ, детектив жанрының талаптарына сай келмейтін шығармалар қазылар назарына ұсынылмайды.

ЖҮЛДЕ ҚОРЫ ҚАНДАЙ?

Байқаудың бас жүлдесі – біреу, 1-орын – біреу, 2-орын – екеу, 3-орын – үшеу және бес ынталандыру сыйлығы қарастырылып отыр. Биылғы жылдың бір ерекшелігі – оқырманның дауысына (дауыс онлайн жағдайда беріледі) ең көп ие болған үміткерге бірінші орынға тең дәрежеде жүлде тағайындалады. Сонымен бірге, жазуға қабілеті бар студент жастарды, жоғары сынып оқушыларын ынталандыру мақсатында да арнайы жүлде белгіленіп отыр.

Ал, құрметті оқырман!
БАЙҚАУҒА ҚАТЫСЫП, БАҚ СЫНАҒЫЗ!
ІСКЕ СӨТ!

СӨТІ ТҮСКЕН СҰХБАТ

Айжан ҚОСМУРАТОВА,
Алматы қалалық адвокаттар алқасының мүшесі:

«КӨЛДЕНЕҢ ТАБЫСТЫ ОЙЛАҒАНДАР КӨЗ ЖАСЫҢА ҚАРАМАЙДЫ»

– Ақпараттық әлемнің жедел дамуы интернет-алаяқтар санының артуына ықпалын тигізуде. Бүгінде әлеуметтік желі арқылы алдап қақпаңға түсіретіндердің де, алданып сан соғып қалатындардың да саны азаймай келеді. Алаяқтарға қолданылатын жаза жеңіл ме? Неге өзгенің есебінен күн көргісі келетіндер көбейіп кетті?

– Алаяқтарға берілетін жазаны жеңіл дей алмаймыз. Қылмыстық кодекстің 190-бабына сай, алаяқтық жасап, алдау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке құқықты иемденгендердің мүлкі тәркіленіп, бір мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыпұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына не алты жүз сағатқа дейінгі бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

(Соңы 5-бетте)

ТАҒАЙЫНДАУ

ТӨРАҒАЛАРҒА СӘТТІЛІК!

ҚР Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы Әбдірашит Жүкенов сот ұжымына Нұр-Сұлтан қаласы сотының жаңа төрағасы Жұмағұлов Ақан Маратұлын таныстырды.

Бұрын Алматы қалалық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасын басқарған Ақан Жұмағұлов Президенттің 2022 жылғы 11 шілдедегі Жарлығымен елорда сотының төрағасы қызметіне тағайындалды.

Іс-шараға қала әкімі Алтай Көлгінов, алқа төрағалары, аудандық және оған теңестірілген соттардың төрағалары, қалалық соттың судьялары, Соттар әкімшісінің басшылығы, қала прокурорының орынбасары Жарқын Құсайынов, қалалық ҰҚҚД бастығының орынбасары Болат Хамзин, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің Нұр-Сұлтан қаласы бойынша бастығы Мұрат Қарымсаков, қалалық полиция департаментінің бастығы Марат Төлебаев, қалалық Экономикалық тергеу департаментінің басшысы Қайрат Бижанов қатысты.

Елордалық соттың жаңа төрағасын таныстыра отырып, А.Жүкенов оны құқық қолдану практикасы мен сот төрелігін іске асыру сапасына ерекше назар аударатын судьялар корпусында өзін танытқан жоғары білікті маман ретінде сипаттады.

Жоғарғы Сот алқасының төрағасы осы Жарлықпен тағайындалған аудандық соттардың төрағалары мен елордалық қалалық соттың судьяларынан да таныстырды. Жиын соңында Әбдірашит Жүкенов тағайындалған төрағалар мен судьяларды қызметке кірісуімен құттықтап, жұмысына табыс тіледі.

Сондай-ақ, Жоғарғы Соттың азаматтық істер жөніндегі сот алқасының төрағасы Нұрсерік Шәріпов облыс активіне және сот корпусына Қызылорда облыстық сотының жаңадан тағайындалған төрағасы Шығамбаев Әділхады Жұмабайұлын таныстырды. Шараға облыс әкімі Нұрлыбек Нәлібаев, облыстық мекеме басшылары, ардагерлер және судьялар қатысты.

Көпшілік алдында сөз алған Н.Шәріпов жаңа төрағаның кәсіби маман екенін айтып, сот саласындағы көп жылдық тәжірибесін сот төрелігін сапалы жүзеге асыруға, заңның үстемдігін қамтамасыз етуге және азаматтардың соттарға деген сенімін арттыру үшін жұмсайтынына сенім білдірді.

Шара барысында облыс әкімі Н.Нәлібаев пен отставкадағы судья А.Әнуарбеков, Билер кеңесінің мүшесі Ш.Төребаев сөз сөйлеп, сот төрағасының қызметіне сәттілік тіледі. Сондай-ақ, жиында осы Жарлықпен тағайындалған өзге де төрағалар мен судьялар таныстырылды.

«Заң» медиа-корпорациясы» ЖШС ұжымы атынан қызметіне жаңа кіріскен төрағалардың жұмысына сәттілік тілейміз.

ЖОҒАРҒЫ СОТ

МАТАЕВТАР АҚТАЛДЫ

Жоғарғы Сот Бас Прокурордың наразылығы бойынша Сейтказы Матаев пен Әсет Матаевқа қатысты қылмыстық істі қарады.

Биылғы жылдың 24 маусымында Жоғарғы Сотқа келіп түскен наразылықта Бас Прокурор іс үшін маңызы бар мән-жайлар бойынша сот тергеуінің толық болмауына байланысты шығарылған сот актілерінің күшін жоюды және қылмыстық істі апелляцияға жаңадан қарауға жіберуді сұраған еді. 19 шілдеде 7 судьядан тұратын Жоғарғы Соттың қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы наразылықты қарап, сот актілерінің күшін жойды.

Сейтказы және Әсет Матаевтардың әрекеттерінде қылмыс құрамының болмауына байланысты іс бойынша іс жүргізу тоқтатылды. ҚПК-нің 39-бабына сәйкес ақталған азаматтар қылмыстық процесті жүргізуші органның заңсыз әрекетінен келтірілген зиянды өндіріп алуға құқылы.

Жоғарғы Соттың баспасөз қызметі

ОТЫРЫС

БИЗНЕСТІ ҚОЛДАУ ЖАЛҒАСАДЫ

Бас прокуратурада Экономикалық ресурстардың заңсыз шоғырлануына қарсы іс-қимыл мәселелері жөніндегі комиссияға қарасты ведомствоаралық жұмыс тобының отырысы өтті. Онда Мемлекет басшысының тауар нарығын монополиясыздандыру және капиталды қайтару туралы тапсырмасын жүзеге асыру бойынша қолға алынған шаралар, оларды орындауда туындайтын мәселелер талқыланды.

Іс-шараны ашқан комиссия төрағасының орынбасары Ұлан Байжанов комиссияның барлық іс-әрекеттері құқықтық нормаға толық сәйкес келуі тиіс, құқық қорғау және мемлекеттік органдар адал бизнеске қатысты асыра сілтеулер мен теріс пайдаланушылықтарға жол бермеуге міндетті екенін атап көрсетті. Экономикалық ресурстарды шектеулі адамдардың қолында заңсыз шоғырландыруға ықпал еткен жағдайларды анықтау басымдық ретінде белгіленді. Ол үшін талдау жұмыстарына назар аударған жөн, ал жоспардан тыс тексерулерді тек заңда тікелей көзделген ерекше жағдайда ғана жүргізу керек.

Жиын қорытындысы бойынша, жұмыс тобының мүшелері комиссия алдында тұрған міндеттер жөнінде пікір алмасты. Сондай-ақ комиссия жұмысы туралы халықты жедел хабарлар ету үшін арнайы веб-сайт құру туралы шешім қабылданды. Осы жұмысқа қоғамды тарту үшін сайтта арнайы бөлім құрылады, ол арқылы әрбір адам хабарлама жібере алады немесе комиссия қызметінің мәселелері бойынша ұсыныс енгізе алады.

Отырыс қорытындысы бойынша экономикалық ресурстарды заңсыз шоғырландыруға қарсы іс-қимыл және активтерді қайтару жөніндегі іс-шараларды сапалы іске асыруды қамтамасыз ету бойынша бірқатар нақты тапсырма берілді.

ҚР Бас прокуратурасының баспасөз қызметі

ҚҰҚЫҚ

МІНБЕР

СОТ ЖАЗАЛАУДЫ ЕМЕС, ТӨРБИЕЛЕУДІ МАҚСАТ ЕТЕДІ

Заң алдында адамдардың бәрі тең құқыққа ие. Соған сәйкес, құқық бұзған адамға қылмыстық жауаптылық туындайтыны, әрекетіне қарай заң нормаларына сүйене отырып, жаза тағайындалатыны белгілі. Осы ретте сот кінәлі деп танып, үкім шығармайынша, ешкімді қылмыскер деп тануға жол берілмейтін де ерекше айта кеткен жөн.

Судья сот процесінде айтылған әрбір сөз, ұсынылған кез келген деректі жүрегінен өткізіп, терең талдағаннан кейін ғана бір тоқтамға келеді. Қазылардың заңға ғана емес, арға да салып үкім жасайтыны сондықтан. Жалпы, судья үшін жаза тағайындау – ең күрделі, ең жауапты, ең маңызды қадам. Ол өз үкімі арқылы бірнеше тағдырдың өзгеруіне ықпал етеді, сонымен бірге, оның үкімінің дәлдігі, туралығы, әділдігі сотқа деген сенімді нығайтуға, судьяларға қатысты оң көзқарасты қалыптастыруға кепіл болады.

Жаза тағайындау барысында судьялар ең алдымен еліміздің Конституциясын, Қылмыстық кодексін, заңдарын басшылыққа алады. Сот үкімдерінің бірыңғай тәжірибесін қалыптастыру мақсатында Жоғарғы Соттың бастамашылығымен арнайы нормативтік қаулылар шығарылады. Бұл құжаттар әр судьяға көмекші құрал іспеттес.

САРАП

ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ЖАУАПТЫЛЫҒЫ ЖОҒАРЫ

Қоғам даусыз болмайды. Дегенмен, еңбек дауларының саны ешқашан азайған емес. Мұны тек халықтың құқықтық сауатының төмендігімен байланыстыруға болмайды. Өйткені нарықтық заманда өз қарым-қабілетінді дәлелдеп, жұмысқа тұру да қиын. Қанша жерден мықты маман болсаң да, біліктілігіне сай жалақы алу үшін көп еңбектенуге тура келеді. Жұмыс іздегендердің осындай шарасыздығын пайдаланған жұмыс берушілер кейде еңбек келісімшартын жасамай, еңбек заңнамасын белден басып, азаматтар құқығын аяқасты етіп жатады. Мұндай келеңсіздікке жол бермеу үшін еліміздің Әкімшілік құқықбұзушылық туралы кодексінде арнайы бап қарастырылған.

Мәселен, кейбір азаматтар заңнаманы дұрыс білмегендіктен немесе жұмыс беруші талап еткендіктен, еңбек келісімшартын жасамай жатып, жұмысқа кірісіп кетеді. Ал еңбек келісімшарты – жұмыс беруші мен жұмысшының міндеті мен құқығын айқындайтын, заңсыздықтың орын алмауына кепілдік беретін бірден-бір құжат. Келісімшарттың болмауы жұмысшының өз құқығын дәлелдеуіне қиындық келтіреді. Өйткені, мұндай жағдайда жұмысшыға жұмыс жасағанын дәлелдеу керек. Еңбек қарым-қатынасында мұндай түйткілдің барын судьялар да үнемі жазып, өз тәжірибесімен үнемі бөлісіп отырады. Бірақ, соған қарамастан, құжатқа салғырттық танытып, келісімшартқа мән бермегендер кейіннен сан соғып қалады.

Заңбұзушылықтың алдын алуда жұмыс берушілердің жауаптылығын көтеру маңызды. Еңбек келісімшартын жасамай тұрып, ешкімді жұмысқа тартпауын қадағалау көптеген келеңсіздікке тосқауыл қояды. Осыған орай, құзырлы орындар ортақ меморандум аясында жыл сайын акция, рейдтер ұйымдастырып, еңбек келісімшартының жасалуын

Осы нормативтік қаулылар судьяларды қателік жасаудан сақтандырады, заңды дұрыс қолдануға дағдыландырады.

Соттың барлық ісі қоғамның көз алдында. Сондықтан болар, сот жұмысына, судьялар қызметіне сын айтатындар аз емес. Теріс пікір білдіретіндердің көпшілігі судьялар тағайындаған жазаға көңілі толмайды. Осы ретте азаматтардың «бірдей қылмысқа неге екі түрлі жаза белгіленген?» деп сауал тастайтынын жиі көріп жүрміз. Шын мәнінде азаматтар сын айтпас бұрын заңнамаларға үңіліп, іс материалдарымен танысқанда, мұндай асығыс тұжырым жасамас еді. Өйткені, жаза тағайындаудың өз ерекшелігі бар.

Жасалған қылмысқа байланысты жаза тағайындау кезінде қылмыстық құқық бұзушылықтың сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесі ең алдымен назарда ұсталады. Сондай-ақ кінәлі адамның жеке басы, оның ішінде құқық бұзушылық жасағанға дейінгі және одан кейінгі оның мінез-құлқы зерделенеді. Сотталушының денсаулығы, еңбекке қабілеттілігі, еңбекке, білімге көзқарасы, соттылығы және отбасылық жағдайы туралы мәліметтер де анықталады.

Жазаны жеңілдететін және ауырлататын мән-жайларды таразы басына

салу да аса маңызды. Бұған қоса, тағайындалған жазаның сотталған адамның түзелуіне және оның отбасының немесе оның асырауындағы адамдардың тіршілік жағдайына ықпалы да жан-жақты ескеріледі. Мәселен, ұрлық жасаған адам залалды қайтарып беріп, кінәсін мойындап, жәбірленушінің кешірімін алса, жазасы анағұрлым жеңілдері сөзсіз. Ал дәл осындай қылмыс жасаған адам залалды өндірімек түгілі, кінәсін сезінбесе, жәбірленушіден кешірім сұрауды жөн көрмесе, оған жауаптылығын ұғындыратындай жазаның белгіленуі орынды.

Сонымен қатар, сот қылмыстың ауырлығы бойынша қай санатқа жататындығын, қылмыстың қайталануын және оның түрлерін, қылмыстық құқық бұзушылықты жасау кезеңін, сотталушының қылмыстық құқық бұзушылықты жасау кезіндегі қатысу дәрежесін, қылмыстық құқық бұзушылықтың мақсатына жету үшін оның әрекеттерінің маңызын және келтірілген немесе келтірілуі мүмкін зиянның сипаты мен мөлшеріне ықпалын, сол қылмыстық құқық бұзушылық үшін көзделген жазаға қарағанда, неғұрлым жеңіл жаза тағайындау негіздерін де ескереді.

Қалай болғанда да, еліміздің құқықтық алаңындағы өзгерістерді, реформаларды үнемі бақылап, қадағалап жүргендер заңдардың барынша ізгілендіріліп, жазалауға емес, тәрбиелеуге барынша ден қойылғанына көз жеткізген болар еді. Шындығында, мемлекеттегі ең қымбат қазына – адамның өмірі, құқығы мен бостандығы. Сондықтан, ағаттық жасап, шалыс басқан азаматтарды шетке қақпай, қоғамнан алыстамай қатарға қосылуына мүмкіндік беру – әр судьяның парызы. Ал жаза басқандар сол мүмкіндікті дұрыс түсініп, бостандықтың кәдірін бағалай білсе, нұр үстіне нұр.

А.ИХЛАСБАЙҚЫЗЫ,
Жетісу аудандық №2 сотының
судьясы

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

қатаң тексеріп келеді. Бұл жұмысшыларды еңбек келісімшартынсыз жұмысқа қабылдау деректерін азайтуға айтарлықтай көмектесті.

Десек те, қарапайым халық еңбек келісімшартын жасамаған жұмыс берушілерге жауаптылық барын ұмытпауы керек. Әкімшілік құқықбұзушылық туралы кодекстің 86-бабында адамды еңбек шартын жасаспай, жұмысқа жібергендерге қолданылатын жаза белгіленген. Осы заңнамаға сәйкес, еңбек шартын жасаспай, азаматтарды жұмысқа тартқан лауазымды адамдарға – 30, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 60, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – 80, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне – 150 АЕК мөлшерінде айыппұл салу көзделген. Яғни, лауазымды тұлғалардың заңсыз әрекеті дәлелденген жағдайда, 100 мыңға жуық теңгесін айыппұл ретінде қазынаға төлеуіне тура келеді. Ал осы жазадан сабақ алмай, бір жыл ішінде қайталап заңсыздық жасағандар бұрынғыдан екі есе шығындалады. Осылайша лауазымды адамдар енді 60, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға 80, орта кәсіпкерлік субъектілеріне 100, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне 200 АЕК мөлшерінде айыппұл төлейді.

Құқықтық, зайырлы мемлекетте ба-

лалар мен жасөспірімдерге қолдау әркез жоғары. Бұл олардың еңбек қарым-қатынасында да қарастырылған. Соған орай Әкімшілік құқықбұзушылық туралы кодекстің 86-бабы 3-бөлігіне сай, кемелетке толмағандарға қатысты жасалған әрекет (әрекетсіздік) лауазымды адамдарға 50, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға 80, орта кәсіпкерлік субъектілеріне 150, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне 200 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Жазғы демалыс кезінде балалар мен жасөспірімдердің жұмысқа араласуы калыпты жағдай. Ата-анасына қолғабыс етуді мақсат еткен балалардың дәрменсіздігін, құқықтық сауатының кемдігін пайдаланып, ешбір құжатсыз жұмыс істететін кәсіпкерлер әлі де бар. Еңбекке ерте араласқан балалар алғашқы кезден заңға, мемлекет қолдауына сенуі үшін еңбек дауына жол бермеудің алғышарттары үнемі назарда ұсталуы керек. Соған орай, сот саласында заңды түсіндіру, жұмыс берушілер жауаптылығын таныстыру бағытындағы іс-шаралар бір сәт те тоқтаған емес.

Д.ХАМИЕВ,
Ақтөбе қаласының әкімшілік
құқықбұзушылықтар жөніндегі
мамандандырылған ауданаралық
сотының судьясы

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ҚАРЖЫ ПИРАМИДАСЫН ЖАРНАМАЛАҒАҒАНДАР ЖАЗАСЫЗ ҚАЛМАЙДЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Жалпы, тарихқа көз салсақ, қаржыға алаяқтық жолмен қол жеткізудің негізін 1960 жылы америкалық олигарх Бернард Мэдофф қалапты. Оның құрған адамзат тарихындағы ең ірі «Mëdoff Investment» қаржы пирамидасы жарты ғасыр бойы ірі компанияларды сазға отырғызумен айналысқан. Құрбандарының арасында айлығы шайлығына әрең жеткен қарапайым адамдардан бастап, үріп ішіп, шайқап төккен атакты байлар да болған. Олардың қатарында бейсбол спортының майталманы, «Нью-Йорк Метс» командасының иесі Фред Уилпон, актер Кевин Бэкон, режиссерлер Стивен Спилберг пен Педро Алмодовар да болған деседі. Мықтыларды бұл жүйенің құрбаны еткен қаржылық сауатсыздықтан бұрын сол бағығ оңай олжаға құмарлық екені сөзсіз.

Қазақстанға қаржылық пирамида индустриясы 1993 жылы келіп, өз құрбандығын тырнағына іле бастады. Бұл ұйымдар жұмысына қатысты сауатты талдаулар дер кезінде жасалып, тиімді шаралар уақытында қабылданғанда, оңай олжа адамдардың көзін байламас еді. Алданып қалғандар жайлы ақпараттар жарияланып жатқанымен, қауіпті үрдістің шынайы бейнесі тиісті деңгейде айқындалмады, әлі де толық ашылмай келеді. Бұған бұқаралық ақпарат құралдары да кінәлі. Соның кесірінен бұл «бизнес» ауқымын кеңейтіп, құрбанын көбейте түсті. Оған, әрине, пирамида басында тұрғандардың әлеуметтің тыныс-тіршілігін терең зерттеудегі алымдылығы да ықпал етті.

Сарапшылардың айтуынша, жалпы, пирамидаларды бірден ажырату қиын. Олар желілік маркетинг, қор биржалары түрінде де жұмыс істей береді. Яғни, қаржы, инвестиция нарығында пайда болған трендтердің ешқайсысын құр жібермейді. Криптовалюта деп темір жетондарды сатып та әре-

кет ететіні бар. Кез келген қаржылық пирамида 5-6 жылдан артық жұмыс істемейді. Бұрынғы құрбандары 1,5-2 млн болса, қазіргілері 30-40 мың адаммен шектеледі. Қылмысы ашылып қалса, атауын өзгертіп, жұмыстарын жалғастыра береді. Сондықтан қаржы пирамидаларының заңды ұйым ретінде қай елде тіркелгенін анықтау мүмкін емес. Батыс елдерінде заңмен тыйым салынғандары бастапқы құжатымен Қазақстанда немесе Өзбекстанда жұмысын жалғастырып жатуы әбден мүмкін. Бүгінде елімізде жұмыс істеп жатқан мұндай ұйымдардың бірқатары солай атауын өзгерткендер десек, қателеспейміз.

Қаржы пирамидасын ұйымдастырушылар негізінен өте жоғары жалақы табатынына сендіріп, аңқау адамдарды әрекет етеді. Бірінші – пирамиданың құрылуы. Ереже бойынша, алғашқы қатысушыларға ұйымдастырушылар уәделі табысты өз қалтасынан төлейді. Екінші қадам – қаржы пирамидасын дәріптеп, насихаттау. Одан қаржы алғандар шексіз табысы жайлы «қуаныштарын» таныстары, туыстары, достары арасында, әлеуметтік желілерде бөлісіп, қатарына неғұрлым көп адамды тарта бастайды. Ұйымдастырушылар белгілі блогер, селебритилердің де мүмкіндіктерін құр жібермейді. Бұл кезеңде оларға сыйақы өз қаржысынан емес, пирамидаға жанадан тіркеліп жатқандар есебінен төленеді. Үшінші қадам – пирамиданың күйреуі. Бұл қатысушылардың белгілі саны мен қаржының белгілі көлемі жинақталған кезде болады. Жеңіл жолмен тез қол жеткізетін табысқа сенген адамдар сыйақы былай тұрсын, өз қаржысынан айрылады. Сонымен қатар, мұндай жағдайдан қорғану мүмкіндігіңіз де қалады. Өйткені, Қазақстанда қаржы пирамидаларының қызметі заңсыз, сондықтан пирамиданы ұйымдастырушы-

лармен жасалған келісімнің ешқандай заңдық күші жоқ. Қаржы пирамидасы қаржы ұйымдарына жатпайды және олардың ҚР қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігінің депозиттерді қабылдау, банк есепшоттарын ашу мен жүргізуге беретін лицензиясы жоқ. Сондықтан олар қаржы реттеушісі тарапынан ешқашан бақыланбайды.

Қаржы пирамидаларын мынадай белгілері бойынша білуге болады. Олар қаржы пирамидасына кіру жарнамасын төлеуді талап етеді. Нарықтық деңгейден бірнеше есе жоғары табыс табатынына және басқа клиенттерді тартқаны үшін сыйақы алатынына сендіреді. Компанияның қаржылық жағдайы туралы нақты ақпараттар болмайды.

Десе де, Ішкі істер министрлігі Тергеу департаментінің бастығы Санжар Әділовтың айтуынша, осындай алаяқтықпен айналысып, оңай жолмен баоды көздегендердің жолы кесілуде. Мысалы, 2020 жылы қаржы пирамидасына қарсы қозғалған 149 іс сотқа жіберілсе, 2021 жылы 213 осындай әрекетке қатысты қылмыс тергеліп, қазылар құзырына берілген. Жүйелі түрде қолға алынған шаралар нәтижесінде қаржылық пирамидалар жұмысы жарнамаланған сайттар бұғатталып, олардың құрылымдық ұйымдары айқындалып, 180-нен астам қаржылық инвестициялық компаниялар мен фирмалардың қызметі тоқтатылыпты. Қылмыстық іске 126 адам тартылып, оның 38-і сотталып, қалғанына қатысты сот өндірісі жүріп жатыр. Сот тергеуі барысында жалпы құны 3 млрд теңгеден астам қаржыға тең ақшаға жылжымалы және жылжымайтын мүлік тұтқындалған.

Енді қаржы пирамидасын құрғаны және жарнамалағаны үшін жаза бұрынғыдан күшейеді деген үміт бар. Себебі Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев жуырда «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық

Мақсат СЕРАЛЫ, тәуелсіз сарапшы:

– Бұл заң негізі қаржы нарығын реттеу үшін әлдеқашан қабылдану керек еді. Қаржы пирамидасы Қазақстанда ешбір заңмен реттеліп, қадағаланбай келді. Ол – таза алаяқтық ұйым. Арнайы заңның жоқтығын пайдаланып, қаржы жасау жолын терең білетін адамдар оңай жолмен байыды. Олар бұл ретте белгілі адамдарды да тартты. Оларға қаржы төлеп, өз жарнамасын жасатты. Елдің алдында жүрген адамдардың бұл әрекеті және ол үшін жазаның болмауы алаяқтардың құрбанын көбейте түсті. Жаңа заң бойынша енді қаржы пирамидасын құрғандар да, оны жарнамалағандар да жауапкершілікке тартылып, айыптары дәлелденсе, жазаланады. Бұл өте дұрыс шешім болды. Соның арқасында соңғы үш-төрт айдың көлемінде қаржы пирамидасы жайлы теріс ақпараттар естілмейтін болды. Тура осы талапты шағын несие ұйымдарына да қолдану керек.

Сіз не дейсіз?

Өкінішке қарай, қаржы пирамидасына салынған ақшаны қайтару мүмкіндігі жоққа тән. Себебі ол ақша екінші деңгейдегі банктерге салынған депозиттер секілді кепілдендірілмеген. Олардың лицензиялары жоқ. Бұл ұйымдармен жасалған келісім заңсыз және шетелдіктерге тиесілі болғандықтан, салынған ақша негізінен қайтпайды. Сондықтан тұрғындар қаржылық жағынан сауатты болу керек. Қазір осындай ұйымдар атақты қаржыгерлер атын немесе компанияларды пайдаланады. Олар да мұндай әрекетке дер кезінде тосқауыл қойып, өздеріне қатысты берілген осы сипаттағы ақпараттарды түрлі платформа-ларда теріске шығарып, халықтың адаспауына мүдделі болуы тиіс.

Қазіргі замандағы бағаның күн сайын өсіп, қымбатшылықтың қысып тұруы түрлі қаржылық алаяқтықтың да қанатын кеңге жаюына оңтайлы мүмкіндік туғызуда. Сондықтан азаматтарға бұрынғыдан да сергек болу қажеттігі туады. Олар бұл орайда міндетті түрде өздерін тартқан ұйымдардың Қазақстаннан алған лицензиясын сұрауы керек. Тіл арқылы да анықтауға болады. Өйткені, шетелдік ұйым өкілдері қазақ тілін білмейді. Оларға қазақша сауал қою арқылы да бұл ұйымның елімізге қатысты емесін, күмәнді ұйым екенін біле аламыз.

актілеріне қаржы (инвестициялық) пирамидалары қызметіне қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңға қол қойды. Осы құжатқа сәйкес, қаржы пирамидаларын басқаны айтпағанда, жарнамалау да қылмыстық әрекет ретінде танылып, онымен айналысқандар жауапқа тартылмақ. Ал, қаржы (инвести-

циялық) пирамидасының схемаларын құрып, оның жұмысын басқарғандар өзінің лайықты жазасын алады. Осылайша бұл құжат азаматтарды заңсыз қаржы және инвестициялық жобаларға қатысудан қорғауды күшейтпек.

А.ТҮРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

БАЗЫНА

ҰЛТТЫҚ СТАТИСТИКА БЮРОСЫНЫҢ МӘЛІМЕТІНЕ ҚАРАҒАНДА, 1991 ЖЫЛЫ ЕЛІМІЗДЕ 9,5 МЛН МҮЙІЗДІ ІРІ ҚАРА, 34,5 МЛН ҚОЙ МЕН ЕШКІ, 1,6 МЛН ЖЫЛҚЫ, 145,1 МЫҢ БАС ТҮЙЕ БОЛҒАН ЕДІ. БИЫЛ ЖЫЛ БАСЫНДА МҮЙІЗДІ ІРІ ҚАРА 8,2 МЛН, ҚОЙ МЕН ЕШКІ 20,9 МЛН, ЖЫЛҚЫ 3,5 МЛН, ТҮЙЕ 243,4 МЫҢ БАСТЫ ҚҰРАДЫ. ЯҒНИ, ЖЫЛҚЫДАН БАСҚА ТҮЛІК САНЫ ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫ КЕМІМЕСЕ, ӨСКЕН ЖОҚ, АЛ МАЛ ТЕРІСІН КӨДЕГЕ ЖАРАТУ ӘЛІ КҮНГЕ ДЕЙІН ШЕШІМІН ТАППАЙ КЕЛЕ ЖАТЫР. ОНЫ МӘЖІЛІС ДЕПУТТАРЫНЫҢ БЫЛҒАРЫ ШИКІЗАТЫНА ҚАТЫСТЫ САУАЛЫНА БЕРГЕН ЖАУАБЫНДА ПРЕМЬЕР-МИНИСТРДІҢ ОРЫНБАСАРЫ ДА МОЙЫНДАДЫ.

Роман Склярдың сөзіне қарағанда, былтыр республикада өндірілген 3,4 млн дана мүйізді ірі қара терісінің 10,5 пайызы ғана өңдеуге жіберіліп, 2,87 пайызы экспортталып, 86,7 пайызы өңделмеген күйі қалып қойған. Ауыл шаруашылығы министрлігінің мәліметіне қарағанда, елімізде мал терісін бастапқы өңдеумен айналысатын 9 кәсіпорын болғанымен, олар толық жұмыс жасап жатқан жоқ. Ішкі нарықта сұраныстың болмауына және отандық былғары кәсіпорындарының аз жүктелуіне байланысты ауыл шаруашылық жануарларының өңделмеген терілерінің көптігі анық байқалады. Ауыл шаруашылығы министрі Ербол Қарашөкеев Түркияда Iskefeholding компаниясымен Алматыда ірі қара малдың терісін өңдеу зауытын салу туралы меморандумға қол қойды. Бұл ақпарат тарағанда елең етпеген жан жоқ. Құрылымына теріні өңдейтін, желатин, протеин, гидролизат, жануарлардан алынатын сұйық аминқышқылдарын өндіретін 7 зауыт, сондай-ақ ғылыми-зерттеу орталығы мен сынақ зертханалары кіретін Iskefeholding компаниясының үлесі бүгінгі таңда Еуразиядағы сиыр желатиніне деген әлемдік қажеттіліктің 6 пайызын құрайды.

Құрылысы биыл басталып, 2023

жылы іске қосылатын бұл өндіріс орнына жоспарланған инвестициясының көлемі 27 млн долларды құрап отыр. Естуімізше, онда сиыр терісінен желатин өндірілмек. Жылына 7 мың тонна өнім өндіретін кәсіпорын толық қуатымен жұмыс істеу үшін шамамен 38 мың тоннаға жуық тері қажет екен.

Жалпы, мал шаруашылығы Ауыл шаруашылығы министрлігінің, ал былғары өндіру Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігінің құзырына қарайды. Сондықтан депутаттар жолдаған сауалда 30 жыл бойы шешімін таппай келе жатқан өзекті мәселеге қатысты көптеген сауалдар қойылған. Оған «былғары шикізатын сатуға қатысты депутаттық сауалдарыңыз қазіргі таңда мемлекеттік органдармен келісілген ұстанымды

әзірлеу мақсатында егжей-тегжейлі қарастырылып, қосымша пысықталуда» деп созып жүріп, Р.Скляр сәуірде бір-ақ жауап берген болатын.

– Шикізат өндіру және теріні бастапқы өңдеу мәселелері Ауыл шаруашылығы министрлігінің құзыретіне жатады. Бұл ретте, теріні терең өңдеу жеңіл өнеркәсіпке қарайды. Ол Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігінің құзырына қарайды. Осыған байланысты былғары өңдеу мәселелерін Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігінің қарамағынан Ауыл шаруашылығы министрлігіне беру қараламайды. Өңірлерде сервистік-дайындау

пункттерін ашу және ауыл тұрғындарын ынталандыру бойынша шаралар Қазақстан Республикасының жеңіл өнеркәсібін дамытудың 2022-2025 жылдардағы Жол картасында көрсетілген. «Бәйтерек «ҰБХ» АҚ арқылы ауыл шаруашылығы жануарларының жүн-терісін жинау жөніндегі дайындаушы ұйымдарды қаржыландыру көзделген. Бұл шаралар мал шаруашылығы мен тұрғындардан тері сатып алудың орталықтандырылған жүйесін ұйымдастыруға бағытталған. Мал союды қамтамасыз ететін өнеркәсіптік бордақылау алаңдарының айналасында ұйымдасқан шаруашылықтар кооперациясын құру жөніндегі шаралар іске асырылуда. Өңделмеген терілерге қатысты баждың былғары саласын дамытуға әсерін және оның қолданылуын ұзартудың экономикалық орындылығын талдау жүргізіледі. Өңделмеген терілерге экспорттық кедендік баждың нөлдік ставкасын белгілеу бойынша түпкілікті шешім сәуір айының соңына дейін Сыртқы сауда саясаты және халықаралық экономикалық ұйымдарға қатысу мәселелері жөніндегі ведомствоаралық комиссияда қабылданатын болған. Жалпы, бұл мәселелер Үкіметтің тұрақты бақылауында және олар бойынша тиісті шаралар қабылдануда» деген шығарыспалма жауап қайтарған болатын. Одан кейін өңделмеген терілерге экспорттық кедендік баждың ставкасын белгілеу бойынша мәлімет еш жерде жарияланған жоқ. Сол себепті әзірге ауылдық жерде тері жинап жатқан ешкім байқалмайды. Егер жағдай осы қалпында жалғаса беретін болса, қырқылған қой жүнімен бірге төрт түліктің терісі тағы да тұрмыстық коқыс полигонына тасталуы мүмкін.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

Маман пікірі

Болатқан МАҚАТОВ, ҚР Ауыл шаруашылығы ғылымдары академиясының вице-президенті:

– Мал терісін бастапқы өңдеумен айналысатын 9 кәсіпорынның бәрі – кеңестік дәуірден қалған аты бар да, заты жоқ өндіріс орындары. Себебі олар сұраныстың қазіргі стандарттарына сай келмейді. Екіншіден, мал басының бұрыннан қалыптасқан құрылымы бұзылды. Бұрын 36 млн-нан астам ұсақ мал болды да, сиыр мен жылқы аз болды. Қазір ұсақ мал азайып, ірі қара көбейді. Бізде бұрын ірі қара терісін өңдеу технологиясы болған жоқ. Терең өңдеуге қатысты ешбір қадам жасалмады. Соның нәтижесінде мал терісін өңдеу кенже қалып қойды. Бұл – шындап келгенде, ауыл шаруашылығындағы табыс көзіне айналатын сала. Қазір ауылда біз тек малдың етін өндіріп жатырмыз. Ал терісі, жүні және өзге де дүниелері далаға тасталуда. Сіздердің бұл мәселені көтеріп отырғандарыңыз өте дұрыс. Ең болмаса, әр ауданда мал терісін өңдейтін орталық пен цех ашу қажет. Ауыл шаруашылығының екі саласында да мәселе жеткілікті. Қаражаттың тапшылығынан жаңа технологиялар онда өндіріске толық еніп жатқан жоқ. Қазір әлемде озық техника да, технология да жеткілікті. Егер бұл мәселені шешуге мемлекет қолдау көрсетсе, ауылды дамыту жұмысы қазіргіден әлдеқайда қарқыны жүрері күмәнсіз.

АҒАЛАРДЫҢ ҚАМҚОРЛЫҒЫН КӨРІП ӨСТІК

Жалпы, барлық адамның тағдыры естелікке толы. Естелікке сыр да, мұн да, шер де, қуанышты сәттер мен қиналған уақыттарың, алға ұмтылған күндерің – бәрі-бәрі сыйып кетеді екен. Мен тілге тиек еткелі отырған ағалар сот саласының нағыз майталмандары, білгірлері еді. Ол кісілер бүгінде арамызда жоқ. Алайда, осындай кең пейілді ағаларымыздың жарқын бейнесі, адами келбеті өздері жасаған жақсы істері арқылы жасай беретініне көзім жетті.

Сержан АЙНАБЕКОВ,
Шымкент қаласы
мамандандырылған тергеу
сотының судьясы

Кезінде Алғабас, Қызылқұм аудандарында судьялық қызметте болып, кейін Кентау қаласы сотының төрағасы болған, Түркістаннан түлеп ұшқан Дулат Ізбаев ағамызбен мен сол қалаға алғаш рет тергеуші болып келгенде таныстым. Алдына барсаң, орнынан ұшып тұрып, хал-жағдайыңды сұрап, білген ақылын айтып, жөн сілтеп жіберетін. Кейін Шымкент қаласы Абай аудандық сотына судьялық қызметке келгенде, ағамыз көп ұзамай, сол сотқа судья болып барды. Ағалы-інідей болып сол сотта бірге қызмет атқардық. Жұмыс бабында ананы сұрап, мынаны сұрап барғанда, ерінбей, жалықпай білгенін айтып, арасында күлдіріп алатын.

Одан кейін сот төрағасы болған Түймебай Рысбеков ағамызды мен қалай ұмытамын? Бұл кісі Төле би ауданынан түлеп ұшып, сот саласындағы қызметін Төле би, Отырар аудандарында бастап,

Шымкент қаласы Абай аудандық сотына төраға болып келді. Өзі ауыр да күрделі істерді қарайтын. Біз сияқты жас судьяларға көп жөн сілтеп, білгенін үйреткеннен жалыққан емес. Қашан көрсен, үнемі жымиып, күлімдеп жүретін ағамыздың тәлім-тәрбиесі, біз сияқты жастарға деген қамқорлығы ерекше еді. Азаматтық істердің қалай қаралатынын, шешімнің қалай жазылатынын маған үйреткен осы ағамыз. Жанашыр ағамыздың арқасында мен көп нәрсені үйрендім, оқып, тоқидым деп айта аламын.

Бірге қызметтес болған үшінші ағамыз Қазығұрттың түлегі Ғани Сасбұқаев деген азамат болатын. Заң факультетін бітірісімен, Оңтүстік Қазақстан облыстық сотында маман ретінде алғашқы қызметін бастап, осы облыстық сотта төраға қызметін атқарған үлкен ағаларымызға көмекші болып, кейін Шымкент қаласы Абай ауданы сотына судьялық қызметке келді. Осы сотта кездесіп, ағалы-інідей бірге жүріп, қызмет атқардық. Ағалармен бірге қызмет атқарған жылдарды ешқашан ұмытпаймын. Ұмыту мүмкін де емес. Әрқашан жөн сілтеп, бағыт-бағдар беріп, жол көрсетіп отыратын бұл мейірбан жандардың бойынан әрқашан кеңдікті, кемелдікті байқайтынмын.

Өкініштісі сол, сот саласына еңбегі сіңген осы үш ағамыз да биыл судьялар қауымы тұңғыш рет атап өткен кәсіби мерекені көрмей кетті. Бірақ еңбектері ескерусіз қалмады. Үш ағамыздың көзі кетсе де, жасаған ісі, адамдық бейнелері ешқашан көңілімізден кетпейді. Әріптестеріне адалдықтың, жауаптылықтың, еңбекқорлықтың үлгісін көрсеткен, жастарға білгенін үйретуден жалықпаған ағаларымыздың істеген істері мен тәрбиелік мәні зор әңгімелері кейінгі шәкірттеріне, замандастарына үлгі-өнеге болып жасай бермек.

ДЕМОКРАТИЯНЫҢ МАҢЫЗДЫ КӨРСЕТКІШІ

Адам құқығы – конституциялық құқықтың маңызды институты. Адам құқықтарын қорғау механизмі – бұл адам құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделерін қанағаттандыру жолындағы кедергілерді жою мақсатында кезекті түрде ұйымдастырылған заңды құралдар жүйесі.

Құқықтық реттеу механизмі заңдық құралдардың жүйесі, олардың көмегімен қоғамдық қатынастарға құқықтық әсер ету жүзеге асырылады. Құқық субъектілерінің мүдделері қанағаттандырылады. Құқықтық реттеу механизмі элементтерінің құрамына құқықтық норма, құқықтық қатынастар, жеке құқықтық актілер, құқықтық тәртіп пен құқықтық сана кіреді.

Мемлекетте демократияның басты негізі – адамның, жеке тұлғаның құқықтық жағдайы. Сондықтан да, адам құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау механизміне нормативті құқықтық актілер жатады. Қазіргі заманға сай конституциялар, оның ішінде Қазақстан Республикасының Конституциясында да бұл мәселеге ерекше назар аударылған.

ҚР Конституциясы ең жоғары құндылық ретінде адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары деп бекітті. Бұл қағида демократиялық мемлекеттің қызметі мен оның халықаралық құқықтық міндеті. Конституцияда бекітілген жеке тұлғаның құқығы оны жүзеге асыру мен қорғаудың тиімді механизмін құруды болжайды. Адам құқығы, оны сақтау мен кепілдік беру бүгінгі таңдағы маңызды мәселелердің бірі. Адам құқықтарын сақтау – демократияның маңызды көрсеткіші, оның кемеліне келуі мен руханилығының белгісі.

Адам құқықтары мен бостандықтары тек қана бір мемлекеттің ісі емес, бүкіл халықаралық бірлестіктің субъектісі болып табылады. Адам құқығы саласындағы жалпы танылған халықаралық нормалар ұлттық заңдарды қалыптастырудың негізі болып табылады. Сондықтан да мемлекет ішіндегі адам құқығын қорғау ісі халықаралық құқық нысандарымен қамтамасыз етумен тығыз байланысты.

Кез келген мемлекеттің, елдің тәуелсіздігін, демократиялық құндылықтарын айқындайтын негізгі құжат – Конституция. Онда мемлекеттің барлық құрылымдарының, жеке азаматтардың, ұлт пен ұлыстардың, әлеуметтік топтардың мақсаттары, міндеттері, құқықтары көрсетіледі. Ата Заңымызды бұлжытпай орындаудың нәтижесінде Отанымыздың бірлігі нығайып, елдегі тұрақтылық пен татулық орнықты.

БИЗЕНОВ,
Қызылорда қаласының мамандандырылған тергеу
сотының бас маманы

КЕЛІСІМ ІЗГІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕЙДІ

Татулық пен бірлік, кешірімділік – билік жүргізу тәсілінің заңды жалғасы. Бұған халқымыздың «Алдыңа келсе, атаңның құнын кеш» немесе «Бас жарылса, бөрік ішінде, қол сынса, жең ішінде» қағидаларын ұстанып, қандай істе де бітімгершілікке бейім тұрғаны дәлел. Бітімгершілік институтының заманауи сот жүйесіне енгізілгеніне он жылдан асты. Медиация туралы заңда дауды бейбіт реттеудің, тараптарды татуластырудың заманауи тәртiптерi белгiленген.

Мемлекет пен азаматтардың, жеке, сондай-ақ, заңды тұлғалардың бұзылған немесе даулы құқықтарын, заңды мүдделерін қорғау және қалпына келтіруде тараптардың дауды келісіммен бітіруіне көмектесу азаматтық сот ісін жүргізу міндеттерінің бірі саналады. Бұл ретте, елімізде дау-жанжалды соттан тыс шешудің баламалы тәсілдері жылдан-жылға жетілдіріліп жатыр.

Билер дәстүріне сай жаңғыртылған заң нормалары, соған орай, Жоғарғы Сот жүзеге асырып жатқан пилоттық жобалар тәжірибеге дау-жанжалды өзара реттеудің жана тәсілдерін енгізді. Атап айтқанда, «Дау-жанжалды сотқа дейін реттеу», «Татуласу: сотқа дейін, сотта», т.б. жобалар, Татуласу орталықтары мен татуластырушы судьялар тәжірибесі медиацияның тиімділігін көрсетті. Азаматтар дау-жанжалды өзара келісіммен сотқа дейін де, одан кейін де аяқтай алады.

Азаматтық процестік кодекстің 17-тарауында көрсетілгендей, азаматтар ортақ мәмілеге татуласу келісімі, дау-жанжалды медиация тәртібімен реттеу және партисипативтік рәсім, сондай-ақ, осы кодекстің 73-бабына сәйкес, сотқа дейінгі хаттама жасау арқылы келе алады.

Сотқа жүгінушілерге дауды ортақ мәмілемен бітірудің артықшылығы, негізгі құқықтары жан-жақты түсін-

Жомарт АСҚАРОВ,
Алмалы аудандық
№2 сотының судьясы

діріледі. Өйткені, соттар әрқашан да дауды ушықтырмай бітіру, тараптарды жарастыру мақсатын ұстанады. Мәселенің түп-төркініне, оның шығу себебіне назар аударту көп жағдайда дауласушылардың келісімге келуіне әсер етеді.

Партисипативтік рәсім аясында дау-жанжалды реттеуге адвокаттармен қатар заңгерлік палата мүшелерінің де тартылуы, сонымен қатар, татуласу рәсімдерін жүргізу мерзімінің ұзар-тылуы, дауды сотқа дейін реттеу хатта-масы, т.б. оң өзгерістер медиацияның қолданыс аясын одан әрі кеңейтті.

Егер тараптар соттағы медиацияны қаласа, дауды медиация тәртібімен реттеу туралы өтінішхаттарын мәлімдейді. Өтінішхат негізінде олар сотқа даудың шешілуіне ықпалы бар адамдарды да шақырта алады. Татуласудан бас тартса немесе сотқа келмесе судья істі одан әрі қарау мәселесін шешеді. Медиация туралы шарт орындалмаған жағдайда,

екінші жақ сотқа жүгінуге құқылы. Яғни, бұл рәсімде дауласушылар ештеңеден ұтылмайды.

Медиация рәсімдері арқылы тараптар арасындағы жеке және іскерлік қарым-қатынас сақталып, даудың жылдам шешілуіне қолжеткізіледі. Тағы бір артықшылығы, талапкерге медиациялық келісімде талап арызда көрсетілгеннен басқа да талаптар қоюға мүмкіндік берілген. Мысалы, дүние-мүлік бөлісу дауын алсақ, талапкер талапта бір мүлікті көрсеткенімен, екіншісін жазбауы мүмкін. Медиациялық келісімде соның орнын толтыра алады.

Кез келген түсініспеушілікті келісіммен аяқтау адамды ең алдымен кешірімділік пен ізгілікке тәрбиелейді. Сол арқылы дау шешудің мәдениеті қалыптасып, моральдық және материалдық шығындар азаяды, даукестіктің деңгейі төмендейді, осылар арқылы құқық бұзушылықтың алдын алуға болады. Дау-жанжалды сотсыз реттеудегі тиімді тәсіл өзара бітімге келу екенін көпшілікке жеткізіміз келеді.

Медиация жазалауды емес, адам құқығын тиімді тәсілдермен қалпына келтіру мақсатын көздегендіктен, онда кінәлі немесе кінәсіз деген ұғым болмайды. Дауласушылар өзара ынтымақтастықта әрекет етеді. Өзара татуласып тарқасқан тараптар санының жылдан-жылға артуы соттардағы ұжымдық жұмыстың нәтижесі екені даусыз. Айта кетерлігі, медиацияны таңдау немесе таңдамау барлық уақытта тараптардың қалауымен жүзеге асырылады.

Елімізде медиацияның дамуына барлық мемлекеттік органдар мүдделілік танытуы тиіс. Халқымыздың «Алтау ала болса – ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса – төбедегі келеді» деген даналығына сүйеніп, азаматтарға заңмен берілген мүмкіндікті пайдаланыңыздар дегіміз келеді.

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ – АБЫРОЙЛЫ МІНДЕТ

Мемлекеттік қызметті жауапты атқару, халықтың көңілінен шығу – абыройлы міндет. Мемлекеттік қызметтің басты тұтынушысы – халық. Сондықтан, бұл салада жасалған бастама, жүргізілген реформа, қабылданған заңның барлығы халықтың талап-тілегін орындауды басты орынға қояды. Көпшіліктің көңілінен шықпаған жобалардың орта жолда үзіліп, халық қарсы шыққан заңдардың қолданыстан шығып қалатыны сондықтан.

Мемлекеттік қызмет халық көңілінен шығуы үшін тек жаңа жобалар енгізіп, қызмет ету сапасын көтерумен қатар, мемлекеттік қызметкерлердің біліктілігін арттыру аса маңызды. Өйткені, кез келген істің нәтижелі болуы оны орындайтын мамандардың жауаптылығы мен еңбекқорлығына тікелей байланысты. Сонымен бірге, мемлекеттік қызметкерлердің әдептен озбауы, азаматтармен қарым-қатынас жасау стандартын сақтауы, көпшілікке сыпайы, ұстамды, парасатты жауап беруі аса маңызды.

Әрине, мемлекеттік қызметкер атану үшін кәсіпті терең меңгеріп, өз саласы бойынша жоғары білім алу аздық етеді. Кәсібилік пен шеберлік жылдар бойы жинаған тәжірибе арқылы, ізденіс пен еңбектің арқасында келеді. Сонымен бірге, мемлекеттік қызметкерлерді дайындауда үнемі ұйымдастырылып тұратын дәрістердің, семинар, тренингтердің пайдасы орасан. Осындай игілікті шаралар мемлекеттік

КЕШЕГІ КҮН – БҮГІНГІ ТАРИХ

Биыл 24 маусымда алғаш тойланған Судья және сот қызметкерлері күніне орай және мемлекеттік тіл саясатын іске асыруда қолға алынған шара көп. Осы жақсы үрдіспен Қызылқоға аудандық сотының тарихы, оның қалыптасуы мен өзіндік қолтаңбасын қалдырған тұлғалар жөнінде «Сот жүйесінің қалыптасуы мен даму кезеңдері» тақырыбында Қызылқоға тарихи-өлкетану музейінен сот тарихы туралы арнайы бұрыш жасақтау жоспарланды.

Қызылқоға тарихи-өлкетану музейінен жасақталған бұрыштың ашылу рәсімін сот төрағасы А.Байназаров ашты. «Кешегі күн – бүгінгі тарих» деген қанатты сөзді ұстанып, бұл шараның маңыздылығын, тарих пен тіл тамырлас екенін, Қызылқоға аудандық сотының тарихы, оның қалыптасуы мен өзіндік қолтаңбасын қалдырған тұлғалар жөнінде айтып берді. Тақтайшада аудан құрылған жылдан бастап әр жылдары қызмет атқарған сот төрағалары-

ның фотосуреттері, сот тарихы жөнінде басқа да мәліметтер орналастырылған. Төраға осы жұмысты жүзеге асыруға қолдау білдірген музей басшысы Н.Түгелбаевқа ризашылығын білдірді.

Сот бұрышының ашылу рәсіміне келген қатысушыларға аудандық сот тарихы, оған енгізілген тұлғалар жөнінде аудандық соттың бас маманы Б.Абдуалиева толығырақ таныстырды.

Б.Абдуалиева «Сот жүйесінің қалыптасуы мен даму кезеңдері» тақырыбындағы сот тарихы бұрышында қамтылған тарихи суреттерді, сондай-ақ әр жылдары қызмет атқарып, сот жүйесінің дамуына өзіндік үлес қосқан, өзіндік қолтаңбаларын қалдырған сот ұжымы қызметкерлері туралы және сот ардагерлері туралы мәліметтермен егжей-тегжейлі таныстырды.

Қызылқоға тарихи-өлкетану музейінің басшысы Н.Түгелбаев бүгінгі аудандық сот тарихы қамтылған бұрыштың ашылу рәсімі өз деңгейінде

өткізіліп, сот жұмысы жөнінде бірнеше тың деректер мен тарихи суреттердің куәсі болғанын атап кетті.

Музей басшысы әр жылдары аудандық сотта қызмет атқарған төрағалар, судьялар, сот қызметкерлерінің естелік суреттері жан-жақты қамтылғанын, аудан тұрғындары, ауданға келген қонақтар, осы музейге жиі келетінін, сол кезде аудандық соттың тарихынан сыр шертетін арнайы бұрыштың болғаны өте орынды деп есептейтінін айтып жеткізді.

Шараға қатысушылар сот тарихымен тереңірек танысып, жылы лебіздер мен құттықтау тілектерін жеткізді.

Қызылқоға аудандық сотының осынау тарихи естеліктерді жұртшылықтың назарына ұсынуы сот жүйесі қызметкерлерінің кәсіби мерекесінің алғашқы тұсаукесер тойына жасалған үлкен тартуы деп білеміз.

Қызылқоға аудандық сотының
баспасөз қызметі
АТЫРАУ ОБЛЫСЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Ал алаяқтықты өзінің қызмет ба-
бын пайдалана отырып жасағандар-
дың; мемлекеттік сатып алу саласында
жасағандардың мүлкі тәркіленіп, үш
жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лау-
азымды атқару, бір қызметпен айналысу
құқығынан айыра отырып немесе онсыз,
төрт мың айлық есептік көрсеткішке
дейінгі мөлшерде айыппұл салу көз-
делген. Егер қылмысты ірі мөлшерде,
екі немесе одан да көп адамға қатысты
бірнеше рет жасаған жағдайда жаза одан
да қатал. Соған қарамастан, алаяқтық
қылмыстары азаюдың орнына түрленіп,
көбейіп барады. Оның басты себебі азаматтардың тез байысам деген ниетімен, құқықтық сауатының төмендігімен байланысты.

– Алаяқтарға қатысты қолданы-
латын жаза туралы БАҚ-та үнемі ай-
тылып, сақтандыру шаралары үнемі
жүргізіліп келеді. Азаматтар неге
бұдан сабақ алмайды?

– Көп адам жанын салып еңбектен-
бей-ақ бақуатты өмір сүруді армандай-
ды. Оған әлеуметтік желідегі жарқ-жүрк
еткен суреттердің әсері аз емес. Соның
салдарынан халықтың ақшаға құмар-
лығы артып барады. Қазір жұртшылық
көбірек табыс табатын жұмысты емес,
тезірек баюға көмектесетін жолды іздей-
ді. Оның қылмыспен байланысты екені,
ертеңі бұлыңғыр екені көпшілігін ойлан-
дырмайды. Сөйтіп, жеңіл жолмен ақша
табамын деп алаяқтыққа ұрынады. Бізге
көмек сұрап келгендерге ең бірінші айта-
тынымыз: «Оған өздеріңіз кінәсіздер!»
Өйткені, оларды біз санасыз адам деп
айта алмаймыз. Мен санасыздарды ауру
адам деп санаймын. Ол жағдай бөлек. Ал
санасы да, отбасы мен үйі де бола тұра,
«тағы ақша, тағы ақша» деген ашкөздік-
тің соңына түсіп, иманын жоғалтып,
шүкіршілігін ұмытатын адамдарды біз
қалай ақтап аламыз?

Жалпы, осы тұста мен екі жақты да
кінәлі деп айта аламын. Алайда, ала-
яқтық жасаған адамға қарағанда, мен
жабірленуші тарапты қолдап, сол жұ-
мыспен айналысуды жөн көремін. Бірақ
жоғарыда айтып кеткенімдей, көпшілік-
тің басты мәселесі – оңай олжа, жеңіл
ақша табу. Ал жеңіл жолмен келген
дүниенің ешқашан пайда бермейтінін
ұғынуымыз керек.

– Соңғы уақытта интернетті көл-
денең табыс көзіне айналдырғандар
көбейді. Оларға тіпті «инфосыған»
деп ат та берген. Әлеуметтік желідегі
«инфосығандардан» қалай арыламыз?

– «Инфосығандар» деген тақырып
бүгінгі таңда ең көп айтылатын, талда-
натын қоғамдағы өткір мәселелердің
біріне айналды. Қазіргі ақпараттық
кеңістікте (фейсбук, инстаграм, тик-
ток) олардың саны өте көп. Тіпті 1\2
бөлігі немесе 100%-дың ішінде 70%-ы
– инфосығандар. Өйткені, аналитикалық
тұрғыда қарастырсақ, жалпы тикток пен
инстаграмда бір бөлек, телеграм мен
фейсбукта басқа инфосығандар бар.
Соның ішінде, тикток пен инстаграмда
қазір екінің бірі психолог, нумеролог,
таролог, бизнесмен, әртүрлі ақша табу-
дың жолын үйретеміз деген тренингтер
ұйымдастырып, ақша тауып жүргендер.
Ал осы істердің басында блогерлер тұр.
Оларға халық еліктейді. Біз осыны «ин-
фосығандар» деп атаймыз. Ақпараттық
кеңістікте дипломсыз, бір күресті оқып
алып, сертификатымен көпшілікке өз
курсын ұсынатындар жетіп артылады.
Олар өздерінің дамыған, көп жазылушы-
сы бар инстаграмымен, әдемі сурет-
терімен, мықты сөздерімен қарапайым
халықты соңынан ілестіріп әкетеді. Сол
«инфосығандарға» «Сендер үшін ең бас-
ты мақсат не?» деген сұрақ қойсаңыз,
«ақша» деп жауап береді. Яғни, олардың
мақсаты адамға көмектесу емес. Нағыз
көмек қолын созғысы келетін адам өз-
өзін олай жарияламайды. Өз ісінің мама-
ны ешқашан «мен» деп сөйлемейді. Осы
жағдайға аса мән беру қажет.

«Инфосығандар» өз инстаграм па-
ракшаларында әдемі суреттерімен, күн-
делікті өмірімен бөлісіп жүріп, түбінде
өз курстарын ұсынатын болады. Тіпті
қазіргі күні жың шығарумен айналыса-
мын дейтіндер бар. Тағы біреулері діни
топ ашып, жауапкершілігі шектеулігі
серіктестік (ТОО), жеке кәсіпкерлік
(ИП) ашып алып, соның көмегімен теріс
ағымдарына тартып, бозбала мен бой-
жеткендердің басын айналырғандар. Осы-
ның бәрі әлеуметтік желі мен сондағы
«инфосығандардан» шығады. Олардың
айтатын уағыздарын ешкім тексеріп
отырған жоқ.

Сол сияқты біздің ақпараттық кеңісті-
гімізде шынайы және жалған ақпаратты
ешкім анықтап отырмайтыны да өте
үлкен мәселе. Ал нағыз шынайы ма-
мандар, біріншіден, көзбояушылықпен
айналыспайды. Екіншіден, оларда «мен»
деген көкіректік эго болмайды. Көп
жағдайда олар жағдайы жақсы пікірлерді
өзгелер айтады.

Айжан ҚОСМҰРАТОВА, Алматы қалалық адвокаттар алқасының мүшесі:

«КӨЛДЕНЕН ТАБЫСТЫ ОЙЛАҒАНДАР КӨЗ ЖАСЫҢА ҚАРАМАЙДЫ»

Дәл қазіргі сәтте шеге терапиясы
сәнге айналды ғой. Оны көпке таратқан
блогерлер. «Инфосығандар» ең алдымен
блогерлерге жолығады. Ал көп блогер
ақша үшін кез келген дүниені жарна-
малай салады. Әрине, бес саусақ бірдей
емес. Өз жауапкершілігін, беделін ойлап,
өз блогының дәрежесін түсірмейтін,
сенімсіз, күмәнді ақпараттарды қанша
ақша ұсынса да таратпайтын, жарнама-
ламайтын блогерлер де бар. Негізінен,
осы шегеге тұру әдісін невропотолог,
нейрохирургтер әл кеткен кезде ем ретін-
де қолданған. Ал оны психологтар өз
әдіс-тәсілі ретінде қолданып жүр. Тіпті
қажет болғанда, оны әркім өзі жасай
алады. Алайда адамды жылатып, басқа-
ны шақырып, жол ашылады деу ақылға
қонымыз.

Өткендегі Мамасита есімді блогердің
қызыл жіпті жарнамалауы, «алсаң, жол
ашылады» деп көзмоншақ сынды заттарға
сеніп, дінге қайшы іс-әрекет жасау «инф-
сығандардың» табысын еселеуде қолдана-
тын әдістерінің бірі саналады. Негізінен,
мұндай адамдар әлеуметтік желі пайда
болмастан бұрын да ел ішінде бар еді.
Ақпарат қазіргей тез әрі кең таралмаған
соң, оларды тек өз ортасы, айналасы ғана
білетін. Ал қазір жарнамасы жақсы ала-
яқтар бір сәтте жұлдызға айналуады.

Естіген болсаңыздар, баяғыда Түр-
кістанның қасиетті атын өз мүдделеріне
пайдаланған бір топ қатарына адам
қосып, аруақ қуалап, кой сою керек,
суға шомыл, құмға айнал деген сияқты
ақылға сыймайтын істермен адамдарды
алдаған. Ал шын мәнінде, діннен хабары
бар адам ондай істерге бармайды. Өзге
дүниеге табынып, Аллаға серік қосудан
қорқады.

– Қазір кімнің шын психолог,
кімнің ақша үшін психолог болып
жүргенін ажырата алмай қалдық.
Елді шатастырып жүрген жалған ма-
мандардан қалай құтыламыз?

– Расында, ақылы кеңес беретіндер-
ден аяқ алып жүре алмайтын жағдайға
жеттік. Мәселен психолог болып жүрген
«инфосығандардан»: «Сіз қалай психо-
лог болдыңыз?» деп сұрасаңыз, «Мен
оқығанмын, сертификатым бар» деп жа-
уап береді. «Сіз ертең осы істеріңіз үшін
жауапқа тартылатыныңызды білесіз бе?»
деп сұрақ қойсаңыз, «Мен неге жауапқа
тартыламын, заңға қайшы ештеңе істеп
жатқан жоқпын ғой» дейді. Ал негізі-
нде ол халықты өзіне шақырып, «Егер
сіздің күйеуіңіз ұрса, қарап тұрмаңыз,
оған жол берменіз» деп кеңес айтады.
Ол дұрыс емес. Психологқа қазір жас
қыздар да, ұлдар да барады. Сол үшін
ақыл айтып, кеңес берер кезде ойланған
жөн. Маман болу үшін оқу ең бастысы
емес, ол жағдайларды сіз басыңыздан
өткізіп көрген болуыңыз керек. Нағыз
психологтың басты мақсаты – екі адам-
ды ажырастырып жіберу емес, керісінше
олардың мәселелерін анықтап, шешіп,
екеуін татуластыруға тырысу. Әрі «Сен
осылай жаса!» деп емес, «Егер мен бол-
сам...» деген тіркеспен ақылын айтып,
жол сілтеуі керек. Бірақ шешім қабылдау
адамның өз еркінде екенін еске салып
отырған орынды. Мұның астарында үл-
кен жауапкершілік жатыр.

Бұл инфосығандарға ұрынбаған адам
жоқ. «Мен ұрынбадым» деген өтірік.
Нумерологқа да, балгер, тәуіпке де ба-
ратындар көп. Алайда бұл жерде инфо-
сығандардың жауапкершілігін білмеуі
– басты мәселе. Қарапайым әлеуметтік

желіге өзіңізге қатысты ақпарат жария-
ласаңыз да, сіз оған жауап бересіз. Сіз
басқа адамның өміріне жауап бересіз.
Ал инфосығандардың көзі байланып,
ақшаға деген құмарлығы артып, жауап-
кершілікті сезінбей қалып жататындығы
қынжылтады.

Адамдарға тегін зат ұсыну арқылы
да қармаққа түсіретіндер бар. Мыса-
лы, «Сәлеметсіз бе! Біз жаңадан салон
ашқан едік. Сізге тегін массаж жасап
береміз. Келіңіз, күтеміз» деп қоңырау
шалатындар сізге де хабарласқан бо-
лар. Косметологиялық салондар бетті
тазалау және қалыпқа келтіру сияқты
әртүрлі процедураларға тегін шақыруы
мүмкін. Бірақ көп адам «тегін» сөзінің
мәнін аңғармайды, тереңіне үңілмейді.

Кей жағдайда полиция қызметкерлері де алдауға түсіп жатады. Оның да түбі – өзінің қызметін ұмытып, жеңіл ақшаның соңынан кету, ашкөздік. Кейбір журналистер бар, алаяқтық жөнінде бағдарлама шығарып отырып, өзі алданып жүрген. ондай кезде «мен білмей қалдым. досымның досы, туысымның туысы еді» деп жауап береді. сонымен қатар, жобаның сенімді, пайдалы екеніне әуелі өзіңіздің көзіңіз жетпей тұрып, ешқашан артыңыздан адам шақырмаңыз! егер ол алданып қалса, алдаған адам емес, сол іске шақырған сіз жауапқа тартыласыз.

Ешқашан біреудің еңбегі, жұмысы тегін
болмайды. Әлеуметтік желіде инфо-
сығандардың қатысуымен тегін болып
жатқан дүниеден пайда күту – қателік.
Ол жасалған еңбектің бағасы, әйтеуір,
бір жерден шығарылады. Оның бағасы
көп пе, аз ба, маңызды емес. Олардың
ойының түпкі мәні – жұмыстың ақы-
сын шығару. Айталық, сіз сол шақыру
бойынша салонға бардыңыз делік. Сізге
тегін қызмет көрсетілісін-ақ. Тегін қыз-
мет алғаннан кейін сізге қаласаңыз да,
қаламасаңыз да, өз ризашылығыңызды
білдіру үшін ұсынған өнімдерін сатып
алуға тұра келеді. Ол заттардың ішінде
бет, дене күтіміне арналған косметика-
лық заттар немесе массажаға қажетті
құралдар болуы мүмкін. Кейде тіпті бұл
өнімдердің бағасы бес жүз мың теңгеге
дейін жетуі мүмкін. Жан-жағыңыздан
қауамалап, «жанашырлық» танытқан
жандары сіздің қолма-қол ақшаңыздың
жандығы да тоқтата қоймайды. Ақыры
көңілшектікпен косметикалық өнімді
несиеге алғандар үйіне жеткенде ғана
ұтылғанын, тұтылғанын түсінеді. Сөй-
тіп, тегін дүниеге қызыққандар қарыз
қосып алғанын білмей қалады. Мұндай
жағдайға ұшырағандар көп.

– Алаяқтарды көбейтіп отырған
халықтың өзі. Бірақ бұған да бір
тосқауыл қою керек емес пе?

– Осыдан бір ай бұрын Мемлекет
басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Ішкі
істер министрі Марат Ахметжановқа
интернет алаяқтық пен қаржы пирамида-
ларына қарсы іс-қимылды жандандыру
жөнінде тапсырма бергені белгілі. Қазір
бұл бағытта ауқымды жұмыстар қолға
алынып жатыр. Дегенмен, бәріміз кісі
ақысын жеудің күнә екенін үнемі айтып,
ескертіп жүруге тиіспіз. Себебі, ондай
лас істің соңы құрдымға батырады. Бір
адамды, екі адамды, тіпті, он шақты
адамды алдап кетсеңіз де, «өтіріктің
аяғы бір-ақ тұтам», дегендей, соңында
орныңыз түрме болуы мүмкін.

Ақпараттық кеңістікте тіпті бала сату,
сатып алумен байланысты да жағдайлар
болған. Не болмаса сізді кездесуге
шақырып, тамақтандырып, үй алып бере
алатындығын айтатындар да бар. «Несие
тарихы да, басқасы да керек емес, осын-
ша ақша мен жеке ақпараттарың керек»
деп алдауы мүмкін. Сөйтіп, сен алатын
болдың, кезекке тұрғызып қойдым дей-
ді. Ал ондай алдауға үй жалдап тұрып
жатқандар, үй таба алмай, кезекке тұра
алмай жүргендер бірден елп ете қалады.
Бірақ есте ұстаңыз! Алаяқ ешқашан
өзінің қалтасынан артық ештеңе шығар-
майды! Ол сізге 500 мың құртты ма,
сізден қайта 2 млн өндіріп алады. Оның
психологиясы сондай.

Тіпті кейбір адамдар әншілердің
өміріне қарап, оның ата-анасына қарап,
«Ой, бұл осы әншінің анасы ғой. Қан-
дай керемет!» деп қызығып жатады.
Ал ол кісінің бұрын сотталғанынан еш-
кімнің хабары жоқ. Ондай істер де бізде
болған. Сол үшін адамның сыртынан тон
пішпеңіздер.

«Инфосығандар» ақпаратпен елді
әбігерге салып, алдауға да әбден төсел-
ген. Мысалы, «Криспиді» алайық. Олар
ақпараттық кеңістікте ақпарат, мәлімет-
термен бөліседі. Ал жаңалықтарды қай-
дан алады? Нағыз журналистер сияқты
зерттеп, ақ-қарасын біліп, ақиқатына
көз жеткізген кезде ғана мәліметтерді
көпшілікке ұсынуға болады. Бірақ бұл
жерде ешқандай сүзгі жоқ. Сөйтіп,
журналистердің аты мен қадір-қасиетін
төмен түсіріп жүрген адамдар көп. Сол
сияқты заңгерлер мен өзге сала маман-
дарының да атын теріс пайдаланатын-
дар азаймай отыр. Ақша көп дүниені
өзгертіп жібереді.

– Осы тұста блогерлер жұмысын
шектеп, яғни тарататын ақпаратта-

артық жарнамалар, гифтер қызықтыр-
майды. Қоғамның талқысын тудыратын,
ашу, ұрыс-керіс шығармайды. Олар
үшін «Сен мықтысың, кереметсің» де-
ген оқырмандарының пікірі – жетістік.
Кей жағдайда өзіне пайдалы болған дүни-
елерді жарнамалай алады. Бірақ оған
беріліп кетпейді.

Ал «инфосығандарда» шақыру ба-
сым болады. «Біз осындай дүние ойна-
тып жатырмыз. Келіңдер!» деген сияқты
өзгелерді айналасына көбірек тартуды
мақсат етеді. Психология, нумерология,
бизнес, қызыл жіп дегендердің бар-
лығы – «инфосығандардың» табыс табу
құралы. Оны көрген адамдар қызығып
барады. Мәселен, толық білімі жоқ, тек
сертификатпен жүрген косметологтарға
барып, бет-әлпетін бұзып алғандар бар.

– «Инфосығандардан» сақтану
үшін қандай ақыл-кеңес айтасыз?

– Мен, әрине, ақыл ретінде ештеңе
айта алмаймын. Ол адамның шыққан,
оқыған, жүрген жеріне, көрген-білгені-

не байланысты. Көбісі алданып қалса,
«Мен ауылда өскенмін, ондайды біл-
меймін» деп ақталып шығады. Менің
айтарым бір-ақ нәрсе – кез келген көзбо-
яушылықтың арты алаяқтық! Еш нәрсе
тегін болмайды. Жер алу, құжат жасау,
көлік жүргізу куәлігі, диплом, үй алып
беремін деген заңсыз дүниелерге елтіп,
заңсыз қызметтерді пайдалануға жол
бермеу керек. Ондай теріс әрекеттің
артында алаяқтар тұрады. Алаяқтықтың
орын алуына екі жақ та кінәлі. Неліктен?
Өйткені алдаған алаяқ та, соған сеніп,
жеңіл жолды тандаған адам да кінәлі.
Мысалы, үйде жатып спортмен бола
аласыз ба? Жоқ. Тек еңбекпен, спорт-
пен айналысу арқылы ғана жетістікке
жетесіз. Табыс табу да сол сияқты. Аяқ
астынан ешкім сізге ақшаны үйіп-төгіп
бермейді.

Бір кісімен келісімшартқа отырар-
да міндетті түрде оны бейнероликке
түсіріп, қолжат алыңыз. Ол қолжатқа
өзіңіздің аты-жөніңіз, ЖСН нөміріңіз,
тұрғылықты мекенжайыңыз, телефон
нөмірді жазып, ақшаны алып тұрған
адам өзінің не себепті ақшаны алып
жатқанын, қандай сумма берешек екенін
жазып шығуы керек. Сонда ол жарамды
әрі сенімді қолжат болады. Сонымен қатар,
барынша қолма-қол ақша бермеуге
тырысыңыз. Қазір карта немесе ұялы
телефонмен төлеп, төлеген чекті алуға
болады. Егер ондай жағдай болмай,
қолма қол ақша беру қажет болса, оны
да бейнероликке түсіріп алыңыз. Менің
туысқаным, досым, көршім деп сеніп қа-
латындар көп. Жақыныңыздан да қолжат
алудан қысыламыз! Кім хабарласса да,
жеке ақпараттарыңызды айтпаңыз. Тегін
дүниеге шақырса, бармау керектігі біз
кәперіңізде болсын. Біреу сізге көп уәде
берсе, оған күмәнмен қараған жөн. Тіпті
біз де біреудің ісін алғанда, ешқашан уәде
бермейміз. Яғни адвокаттың өзі: «Біз біл-
мейміз. Қолымыздан келетін бар мүмкін-
дікті қолданамыз», – деп айтады. Себебі
ертең берген уәдемізде тұра алмасақ, заң
тұрғысында болмаса да, адамгершілік
тұрғысынан кінәлі боламыз.

Егер алаяқтан өзіңіздің ақшаңызды
қайтарып ала алған болсаңыз, онда Алла
сізге жәрдемдескен. Өйткені, олар ақша-
ны қайтармайды. Керісінше, оларға бе-
решегін қайтарғаннан, түрмеде отырып,
жазасын өтеп шыға салу жеңіл. Олардың
психологиясы сондай.

Бір дүниеге қызықсаңыз, ең бірінші
оны толықтай зерттеп шығыңыз. Білмей
жатсаңыз, заңгерлермен хабарласып, өз
құқығыңызды біліп алыңыз. Кей жағдай-
да полиция қызметкерлері де алдауға
түсіп жатады. Оның да түбі – өзінің қыз-
метін ұмытып, жеңіл ақшаның соңынан
кету, ашкөздік. Кейбір журналистер бар,
алаяқтық жөнінде бағдарлама шығарып
отырып, өзі алданып жүрген. Ондай
кезде: «Мен білмей қалдым. Досым-
ның досы, туысымның туысы еді» деп
жауап береді. Сонымен қатар, жобаның
сенімді, пайдалы екеніне әуелі өзіңіздің
көзіңіз жетпей тұрып, ешқашан ар-
тыңыздан адам шақырмаңыз! Егер ол
алданып қалса, алдаған адам емес, сол
іске шақырған сіз жауапқа тартыласыз.
Соны білу керек.

– Айжан ханым, сұхбатыңызға
алғысым шексіз. Тың ақпараттарға
толы, көпшілікке пайдалы сұхбат
болды деп ойлаймын. Жұмысыңызға
табыс тілеймі!

Жібек ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА

ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘҢГІМЕ

Қанат СҮЛЕЙМЕНОВ,
Солтүстік Қазақстан облысы бойынша Қылмыстық-атқару жүйесі департаменті ЕС-164/6 мекемесінің бастығы:

ЕҢБЕККЕ ЖАРАМДЫЛАРДЫҢ
98 ПАЙЫЗЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТЫЛҒАН

– Өзіңіз басқарып отырған ҚАЖД ЕС-164/6 мекемесінде қанша адам жазасын өтеуде? Оларды қоғамға бейімдеу үшін қандай шаралар қолға алынады?

– Бүгінгі таңда Петропавл қаласында орналасқан әйелдер түзеу мекемесінде 200-ден астам сотталған жазасын өтеуде. Сотталғандардың жақын туыстарымен арақатынасты сақтау үшін жұмасына бір рет телефон және бейнекосылым арқылы (Скюре арқылы) сөйлесуіне мүмкіндік жасалған. Мекемеде жазасын өтейтін сотталғандарды қоғамға бейімдеу мақсатында тұрақты түрде тәрбиелік шаралар өткізіледі. Қазіргі таңда мекемеде әдеби клуб жұмыс істеп тұр.

Сонымен қатар дене шынықтыру, сурет салу үйірмелері де бар. Жалпы, қоғамдық жұмыстарға белсене қатысып, оқуға бел буған адамдар саны күн сайын көбеюде.

– Осы тұста ЕС-164/6 мекемесінің басты міндеті мен тергеу изоляторындағы ішкі тәртіп туралы айтып өтсеңіз?

– Мекеменің ішкі тәртібі ҚР ІІМ-нің 2014 жылғы 17 қарашадағы №819 бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады. Тергеу изоляторы мен орташа қауіпті мекеменің ережелерінде айырмашылық бар. Өйткені, тергеу изоляторында отырған сотталғандар айыпталушылар болып есептеледі, олар сот үкімін күтіп отырған адамдар. Яғни, сот үкімі шықпай тұрып оларды ешкім қылмыскер дей алмайды. Ал әйелдерді түзеу мекемесінде үкімі заңды күшіне енгендер ұсталады. Тағы бір айырмашылығы, тергеу изоляторында алынатын ынталандыру, көтермелеу анықтамаларының әйелдер мекемесінде заңды күші жоқ. Өйткені, оң қорытындыға ие болу үшін сотталғандар мекеме аумағында өзінің белсенділігін, ақ ниетін, қабілетін дәлелдеуі керек. Ал мекемеде ұйымдас-тырылған шараларға тұрақты қатысып, өзін дамытуға, қабілет-қарымын көрсетуге тырысқандардың мерзімінен бұрын бостандыққа шығуға мүмкіндігі зор.

– Түзеу мекемелерінде сотталғандарды жұмыспен қамтуға қанша-лықты көңіл бөлініп отыр?

– ҚР Қылмыстық атқару кодексінің 119-бабына сәйкес, еңбекке қабілетті сотталғандар түгелдей дерлік мекеме аумағында еңбекпен қамтылады. Сотталғандар еңбек етіп, айыппұлдарын төлейді, отбасыларына көмектеседі. Қазіргі таңда мекемеде 4 жеке кәсіпкер және «Еңбек – Қызылжар» РММ жұмыс жасайды. Тігін цехтары және жылыжай бар. Жылыжайда қызанақ, бұрыш, қияр, лимон, мандарин, күнбағыс өсіріледі. Сотталған әйелдердің жалақылары өндіріске байланысты 60000-75000 теңге аралығында. Қазіргі таңда еңбекке қабілетті сотталғандардың 98%-ы жұмыспен қамтылған.

ЕС-164/6 мекемесінде жазасын өтеп жатқан әйелдер Петропавл кәсіптік колледжі, Солтүстік Қазақстан жеке даярлау және сервис колледжі филиалдарында жаңа мамандық меңгеруге мүмкіндік алған. Сотталғандар диплом алғаннан кейін мекеме аумағындағы кәсіпорындарға жұмысқа орналасады. Еңбек нарығында сұранысқа ие мамандықты меңгерген олар бостандыққа шыққаннан кейін де қиындықсыз еңбекке араласа алады. СҚО бойынша ҚАЖД

ЕС-164/6 мекемесінде сотталғандарды тас қалаушы, қаптаушы, сылақшы-сырлаушы, дәнекерлеуші, тігінші, шаштараз-модельер, ландшафтық дизайнер және басқа сұранысқа ие мамандықтар бойынша оқытады.

– Сотталғандарды құжаттандыру, бостандыққа шыққан соң қоғамға бейімделуі үшін қандай мүмкіндіктер қарастырылған?

– Жыл сайын 60-тан астам сотталғанға нарықта сұранысқа ие мамандықтар бойынша мемлекеттік үлгідегі диплом табысталады. Олар мекеме аумағында толықтай еңбекке орналастырылады және бостандыққа шыққаннан кейін де жұмыссыз қалмайды. Мекеме аумағында арнайы орта білім алып, босап шыққаннан кейін жеке кәсібін ашып, өзге бостандыққа шыққан сотталғандарды жұмыспен қамтып жатқандар да бар.

Құжаттандыру мәселесіне тоқтала кетсек, сотталған жандар мекемеге келген кезде алдымен карантин бөліміне түседі. Мекеменің арнайы есеп тобы құжаттары жоқ сотталғандарды құжаттандырады. Өйткені, сотталған әйелдердің тіпті жеке куәліксіз жүретіні біз үшін қалыпты жағдай. Бұндай фактілер жиі кездеседі. Жыл басынан бері 7 сотталған құжаттандырылды.

– Жазасын өтеушілермен күнде бетпе-бет келіп, жұмыс істейтін ҚАЖ қызметкерлеріне қатысты айтылатын сын аз емес. Олардың қызметі қалай бақыланады?

– Қызметкерлер күні бойы бейнетіркегішпен жүреді. Яғни, қызметке кіріскен сәттен бастап жұмыс аяқталғанға дейінгі олардың әрекеті түгел бақыланады. Былғы жылы қызметкерлердің атына ешқандай шағым түскен жоқ. Жұмыс толықтай ашық түрде жүргізіледі. Сотталғандардың құқығын қорғайтын Қоғамдық бақылау комиссиясының және Ұлттық алдын алу тетігінің мүшелері еш кедергісіз мекеме аумағына кіре алады. Олар сотталғандардың жағдайын, ұсыныс-тілегін тыңдап, бізбен соталушылар арасындағы алтын көпірге айналған.

– Әңгімеңізге рақмет! Еңбектің жемісін көріңіздер!

Ақбота ЕРБОЛҚЫЗЫ

ІС САПАР

Қызылорда қаласы бойынша қылмыстық-атқару жүйесіне қарасты ЗК-169/5 мемлекеттік мекемесіне ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты Бақытбек Смағұл келіп, жеке құраммен кездесті.

ДЕПУТАТ ЖАЗАСЫН
ӨТЕУШІЛЕРМЕН ЖҮЗДЕСТІ

Сыр өңіріне іссапармен келген депутат алдымен мекеме ішін аралап, түзеу мекемесінің тыныс-тіршілігімен және жеке құрамның жұмыс барысымен танысып шықты. Содан соң, ҚАЖ департаменті және мекеме басшылығының қатысуымен жеке құрам арасында өткен жиынға қатысты.

Жиын барысында Бақытбек Смағұл алдымен өзінің іссапарының мақсатымен таныстырып өтті. Жеке құраммен әңгіме барысында депутат еліміздің Ішкі істер министрлігінде жүзеге асырылып жатқан жобалар, атап айтқанда, ішкі істер саласы жұмысының сервистік модельге көшуі, «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасы бойынша цифрландыру бағытында қолға алынған бастамалар бойынша атқарылып жатқан жұмыстардан хабардар етті.

Сондай-ақ, депутат қаңтар оқиғасы кезінде ел тыныштығын сақтауға барын салған жеке құрамға уақытпен санаспай қызмет атқарғандары үшін алғысын білдірді. Бақытбек Смағұл, әсіресе, осындай сындарлы сәтте ерлермен иық тірестіре жұмыс атқарған нәзік жандылардың адал қызметіне ризашылығын білдірді.

Мекеменің жеке құрамымен кездесу барысында депутат қылмыстық және қылмыстық іс жүргізу заңнамасындағы өзгерістер мен толықтыруларды талқылады. Сондай-ақ, қызметкерлердің осы саладағы нормативтік-құқықтық актілерді одан әрі жетілдіру жөніндегі ұсыныстарын тыңдады.

Сөзінің соңында Конституцияға сәйкес ешкімді азаптауға, оған зорлық-зомбылық жасауға, басқадай

қатыгездік немесе адамдық қадір-қасиетін қорлайтындай жәбір көрсетуге не жазалауға болмайтынын және Президентіміздің ел азаматтарының денсаулығын, құқығын қорғауға барынша ден қойып отырғанын алға тартып, жеке құрамның күнделікті сотталғандармен жұмыс барысында азаптау, қорлау фактілеріне жол бермеуі керектігін қаперге салды.

Жиын соңында ҚАЖ департаментінің бастығы міндетін атқарушы, әділет подполковнигі Ж.Әбдіқайыров сала жұмысынан жан-жақты мәлімет берді.

– Қызылорда облысы ҚАЖ департаментіне қарасты ЗК-169/1 тергеу изоляторы, ЗК-169/4 қауіпсіздігі аралас және ЗК-169/1 қауіпсіздігі жоғары мекемелерінде бүгінгі таңда 1200-дей сотталған жазасын өтеуде. Ал департаментке қарасты 2 қалалық, 7 аудандық пробацияда 1000-ға жуық сотталған азамат есепте тұр. Түзеу мекемелері мен пробация қызметтерінде 400-ден астам аттестатталған қызметкерлер жұмыс жасайды. Президент тапсырмасына сәйкес, түзеу мекемелеріндегі «Соқыр аймақтарды» болдырмау үшін мекемелердің қызметтік үй-жайлары бейнебақылау камераларымен толықтай қамтылған, – деді Ж.Әбдіқайыров.

Басқосу соңында Ж.Әбдіқайыров іссапармен келген халық қалаулысына мемлекет алдындағы қызметті абыроймен атқару мәртебелі міндет деген лебізін білдіре отырып, алғысын айтты.

Қызылорда облысы бойынша
ҚАЖД баспасөз қызметі

ИГІ ІС

ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ ЖАСАСАҢ,
ҚАЙЫРЫН ӨЗІҢ КӨРЕРСІҢ

Кентау қалалық пробация қызметінің есебінде тұрған сотталғандар жағдайы төмен отбасыға және мүгедек жанға көмектесті.

«Қайырымдылық жасасаң, қайырын өзің көресің» деген ұстанымды ұстанған

Кентау қалалық пробация қызметі жағдайы төмен және мүгедек жандардың үй шаруашылығына көмектесуді игі дәстүрге айналдырып келеді. Осы мақсатта Кентау қалалық Жастар ресурстық орталығы мен бес сотталған азамат өз еркімен қалалық пробация қызметінің есебінде тұратын Матап және Ислам есімді азаматтардың үй шаруасына көмектесіп, отынын жарты, жерін қоқыстан тазалап берді.

«Қыстың қамын жазда ойла» демекші қысқы отынды жарып, жинап қоюға жалғызбасты қарт кісі мен екінші топтағы мүгедек адамның денсаулығы жарамайды. Екі кісінің жағдайын түсінген пробация қызметі оған қолдау көрсету мақсатында сотталғандармен бірлесіп материалдық тұрғыда қолдау білдірді. Бір күн бойы отын жарып, үйдің ауласын тазартып, жерін аударып, үй шаруасына қолқабас етті.

– Пробация қызметінің есебінде тұратын Манап есімді азамат жағдайы төмен отбасы қатарына жатады. Ал, Ислам есімді азамат – 2 топтағы мүгедек. Олардың үй шаруашылығына көмектесетін балалары болмағандықтан, пробация есебіне тіркел-

ген ерікті азаматтарды ертіп барып көмектесіп тұрамыз. Сонымен қатар, пробациялық бақылауға қойылған сотталғандар да денсаулығы нашар, қарт адамдарға қолғабыс студент қашқан емес. Аталған қайырымдылық іс-шарасына пробация есебінде тұрған азаматтарды тартудағы мақсатымыз – оларды қоғамға бейімдеп, жауапкершілікті сезінуіне ықпал ету. Жалпы, көмекке мұқтаж азаматтарға қол ұшын созу ізгі істің үлгісі деп білеміз, – деді Кентау қалалық пробация қызметі бастығының міндетін атқарушы Ғалым Бердишев.

– Бұл үй – менің бақытты күндерімнің естелігі. Қазіргі таңда үй тіршілігімен айналысып, ауланы күтіп баптауға, отын жаруға менің денсаулығым жарамайды. Ал мүгедектігіме алатын жәрдемақым коммуналдық қызметтер мен дәрі-дәрмекке ғана жетеді. Күнделікті азық-түлік пен киім-кешекке ауыспайды. Осыны ескеріп, үнемі материалдық көмек көрсетіп жүрген Кентау қалалық пробация қызметіне алғысымды айтамын, – деді Манап.

Раушан НАРБЕК
ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ

ШАРА

ДОМБЫРА –
БАБАЛАР МҰРАСЫ

Қазақстанда 2018 жылдың шілдесінен бері Ұлттық домбыра күні тойланады. Осы орайда, ЗК-169/1 тергеу изоляторының жасақ бастығы, әділет аға лейтенанты Н.Ниязов мекеменің шаруашылық бөліміне қалдырылған сотталғандарға отаншылдық тәрбие беріп, ұлттық аспапқа деген құрмет сезімін ояту мақсатында арнайы тәрбие сағатын өткізді. Шара барысында жасақ бастығы алдымен бабалар мұрасы болып табылатын домбыраның шығу тарихы мен оның әлемге танылуы туралы айтып берді.

– Археологиялық қазба жұмыстары, тасқа түскен ескерткіштер домбыраның ежелгі түркі дәуірінде пайда болғанын

көрсетеді. Домбыраның алғаш шыққан жері түркі халықтарының алтын бесігі – Алтай тауы болып саналады. Домбыра

– қазақ халқының асыл қазынасы. Қос ішекті қара домбыраның үнінде Ұлы даланың тамыры терең тарихы мен сан ғасырлық шежіресі бар, – дей келіп, домбыра және күй тарихтары жайында аңыздар айтып берді.

Бұдан соң, С. есімді сотталған қолына домбыраны алып, Құрманғазының «Балбырауын» күйін тартты.

– Бұл күйді маған оқушы кезімде мектептегі ән сабағының ағайы үйреткен болатын. Домбыра үйірмесіне қатысып жүргенімді естіп әкем маған арнап аспап сатып әкеліп берді. Ән айта алмасам да, аз-маз күй шертемін. Бостандыққа шыққан соң ұлыма домбыра әперсем деймін. Әкемнің домбырасы қара шаңырақта қалды, – деп ұлттық аспапқа қатысты көңіл түкпірінде сақталған естеліктерімен бөлісті.

Ал екінші бір азамат:

– Мен мектепте әдебиет сабағын қызығып оқитымын. Домбыра, күй туралы аңыздар өте көп, – деп І.Жансүгіровтың «Күй» поэмасынан үзінді оқып берді.

Иә, қазақ ежелден қуаныш пен қайғыны, жақсылық пен жамандықты қара домбыраның үнімен жеткізген. Қоршаулы қорған ішінде әлі де алда жазасының өтелмеген біраз бөлігі бар сотталған азаматтар да іштегі мұң-шерін, жақындарына, туған жеріне деген сағыныштарын шертпе күйдің шерімен шығарып алды деп ойлаймын. Өйткені, өткізілген іс-шарадан соң, олар күнделікті жұмыстарын атқаруға жақсы көңіл-күймен кірісті.

Батыс Қазақстан облысы
ЗК-169/1 тергеу изоляторының
баспасөз қызметі

ДЕНСАУЛЫҚ

ЕЛОРДАДАҒЫ ЭПИДЕМИОЛОГИЯЛЫҚ АХУАЛ ҚАНДАЙ?

Нұр-Сұлтан қаласының Бас мемлекеттік санитарлық дәрігері Сархат Бейсенованың айтуынша, елордада жалғасып жатқан SARS-Cov-2 вирусының «Омикрон» штаммының айналымына байланысты эпидемиологиялық ахуал нашарлаған. Егер 22 маусым мен 5 шілде аралығында 414 жағдай тіркелген болса, соңғы 2 аптада (6 шілде мен 19 шілде аралығында) КВИ-дің 3970 жағдайы тіркелді. Осылайша сырқаттанушылық деңгейі 9,5 есеге артты. Тәулігіне жаңа жағдайлар санын тіркеу 586-ға жетіп, эпидемиологиялық ахуалды бағалаудың жаңа матрицасы бойынша елорда «сары» аймаққа жақындап келеді.

«Маусым айында КВИ-мен ауырған науқастардан алынған 30 оң сынамаға молекулярлық-генетикалық зерттеу жүргізілді. Генотиптеу нәтижесі көрсеткендей, 30 (20%) үлгінің алтауы – BA.1 Omicron, тоғызы – BA.5 Omicron-ға жатады. Ал 15 үлгі – BA.2 stealth-omicron (стелсомикронға) жатады. Бүгінгі таңда BA.2 stealth-omicron (жасырын омикрон) басым генетикалық тізбек болып қала береді.

Біздің білуімізше, кішігірім түрлері бар Омикрон штаммы өте жұқпалы және барлық жастағы адам бұл инфекцияға бейім болып отыр. Десек те, 20-дан 30 жасқа дейінгілер көбірек бейім. Ол сондай-ақ дельтаға қарағанда жұқпалы. Клиникалық белгісі шаршау, бас ауруы және дене қызуының жоғарылауынан көрінеді», – дейді елорданың бас мемлекеттік санитарлық дәрігері. Маман сөзіне қарағанда, вакцина алған адамдарда, сондай-ақ КВИ-мен ауырған адамдарда уақыт өте дененің инфекциядан қорғану деңгейі төмендейді, нәтижесінде адам қайтадан инфекцияға сезімтал болады. Осыған байланысты, вакцинацияның бастапқы курсы алғаннан кейін, яғни 6 айдан соң КВИ-ға қарсы ревакцинация алу ұсынылады. Егер адамның ПТР тесті оң болса немесе науқастармен тығыз байланыста болса КВИ таралуын болдырмау жөніндегі ведомстваралық комиссияның шешіміне сәйкес қашықтан жұмыс түріне ауысу керек.

Денсаулық сақтау министрлігінің 21 шілдедегі мәліметі бойынша Қазақстанда I компонентпен 9 541 643 адам, II компонентпен 9 323 786 адам вакцина салдырды. Ал ревакцинацияланғандар саны – 4 940 729

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Заң газеті»

БІЛГЕН ЖӨН

СОТ БЕЙНЕФОНОГРАФИЯЛЫҚ САРАПТАМАНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Сот бейнефонографиялық сараптаманың мәні – арнайы жазба құралдарының көмегімен әртүрлі тасымалдағыштарда тіркелген дыбыстық ақпаратты, жазба материалдарын зерттеу, қылмыстық және азаматтық істерді шешу үшін маңызды, жүргізілген зерттеудің нәтижесінде алынған дәлелдемелерді бағалау және пайдалану негізінде нақты деректерді және іс жағдаяттарын анықтаумен байланысты.

Сот бейнефонографиялық сараптамасының объектілері – магниттік немесе цифрлық тасымалдағышта жазылған сөздік және дыбыстық ақпарат; дыбыс жазу құралдары; сараптамалық зерттеуге арналған үлгілер; зерттеу мәніне қатысты іс материалдары. Сараптамалық зерттеу мәніне қатысы бар фонограммалар – зерттелетін фонограммалар деп аталады және оған уақыттық және мәтіндік шекаралар кіреді (жазбаның басы мен соны). Егер объекті ретінде бейнежазба ұсынылған болса, онда зерттеу тек бейнежазбаның дыбыстық сүйемелдеу сигналына қатысты ғана жүргізіледі.

Сарапшының құзыретіне фонограмманы диагностикалық зерттеу; фонограмма-

ны сәйкестендірушілік зерттеу; фонограмманы жіктеушілік зерттеу міндеті кіреді.

Фонограммаларды диагностикалық зерттеу кезінде монтаждаудың және жазу барысында немесе одан кейін енгізілген өзгертулердің белгілерін анықтау; зерттелетін фонограммадағы сөйлеген сөздің сөзбе-сөз мазмұнын анықтау; зерттелетін фонограмманың сәйкестендірушілік зерттеу жүргізу үшін жарамдылығын анықтау керек.

Фонограммаларды сәйкестендірушілік зерттеу кезінде шешілетін міндеттер:

- зерттелетін фонограммада тіркелген дауыс пен сөздің, дауысы мен сөзінің салыстырмалы үлгілерінің сараптамалық зерттеу үшін ұсынылған адамға тиесілігі;
- фонограмманың дыбысжазуы ұсынылған дыбыс жазу құрылғысымен жүргізілгенін анықтау;
- зерттелетін фонограммада тіркелген акустикалық сигналдардың ішінен қандай да бір (нақты) дыбыс көзін (бұл жағдайда эксперименттік үлгілер – зерттелетін объектіден шығатын дыбыстың жазбасы қажет) анықтау;
- зерттелетін фонограммадағы негізгі

МІНДЕТ

ПРИСТАВ – ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУШІ ТҰЛҒА

Сот ғимаратына келген азамат, ең бірінші сот приставының жұмысына куә болады. Сондықтан сот жүйесіне деген сенімді қалыптастыруда сот приставының ролі зор.

Сот приставы Ішкі қауіпсіздік және соттағы сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бөлімінің құрамына кіреді. Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бағытында іс-қимыл жасау сот приставының негізгі міндетінің бірі. Жергілікті және аудандық сот ғимаратында ішкі қауіпсіздікті нығайту үшін, судьялар мен сот қызметкерлерін сот отырысына қатысушы тараптармен процессуалдық емес қарым-қатынасына жол бермеу үшін сот приставы мамандандырылған арнайы күзет қызметінің қызметкерлерімен бірлесіп сот ғимаратына азаматтардың кіріп-шығуын ұйымдастыруды күнделікті қатаң бақылауға алады. Мысалы, сотқа келген тұлға сот ғимаратында сот қызмет-

керімен немесе сот приставымен ілесіп жүруі керек.

Азаматтардың сот шешіміне, үкіміне келіспей, дөрекілік танытып, қоғамдық әдепке сай емес әрекет жасап, сот ғимаратында айқай-шу шығаруы сотқа құрметтемеушілік деп танылады. Мұндай азаматтар Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 653-бабына сай жауапқа тартылады. Аталған бапта көрсетілгендей, сот приставы құқық бұзушы азаматқа қатысты хаттама толтыруға құқылы.

Сот приставының негізгі құқығы мен міндеті «Сот приставы» туралы заңымен реттеледі.

Б.КУШКИНБАЙ,
Маңғыстау облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының приставы

ӨРТУРА

4. Алматы қаласы МАЭС-ның 15.07.2022 ж. ұйғарымымен «Юниверс-АС» ЖШС-не қатысты оңалту рәсімдерін жүргізу туралы іс қозғалды. Несиегерлердің талап-шағымдары 15.08.2022 ж. дейін мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, Мұратбаев көшесі, 23 үй. Тел.: 87014601771, эл.пошта: mariyash_2004@mail.ru.

7. «Жаңғырту және пайдалану үшін Кенжекөл ауылының дәрігерлік амбулаториясын сатып алу құқығынсыз сенімгерлік басқаруға беру» мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобасы бойынша және әріптесті анықтау үшін конкурс өткізу жөнінде хабарлама

Павлодар облысының әкімдігі «Павлодар облысының денсаулық сақтау басқармасы» ММ атынан «Жаңғырту және пайдалану үшін Кенжекөл ауылының дәрігерлік амбулаториясын сатып алу құқығынсыз сенімгерлік басқаруға беру» мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобасы бойынша жеке әріптесті анықтау бойынша конкурс жариялайды.

Жобаның атауы: «Жаңғырту және пайдалану үшін Кенжекөл ауылының дәрігерлік амбулаториясын сатып алу құқығынсыз сенімгерлік басқаруға беру».

Мақсаты: ауылдық мекенде халыққа сапалы және қолжетімді медициналық көмекті көрсету үшін медициналық мекемені жаңғырту.

МЖӨ жобасының құны: шамамен 23 137,086 мың теңгені құрайды.
МЖӨ объектісінің орналасқан орны: Қазақстан Республикасы, Павлодар облысы, Павлодар қ.э., Кенжекөл ауылы, Конституция алаңы 4.
Жобаның жүзеге асырылу кезеңі: 7 (жеті) жыл.

Мемлекеттің қатысу нысаны: «Мемлекеттік-жекешелік әріптестік туралы» заңының (бұдан әрі – Заң) 27 бабы 1-тармағының 2 тармақшасына сәйкес мемлекеттік меншік объектісін пайдалану құқығын беру.

Жекеше әріптес үшін шығындарды өтеу және кірістер алу көздері
МЖӨ объектісін пайдалану процесінде заңның 9-бабының 2-тармағына сәйкес шығындарды өтеу және кірістерді алу көздері халыққа медициналық және медициналық емес қызметтерді көрсету ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 20 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-291/2020 «Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінде денсаулық сақтау субъектілерінің көрсетілетін қызметтеріне ақы төлеу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығына сәйкес әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының қаражаты есебінен, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін өзге де көздер есебінен жүргізіледі.

Конкурсқа заңның 32-бабында белгіленген біліктілік талаптарына сәйкес келетін барлық әлеуетті жекеше әріптестер қатыса алады. Конкурсқа қатысу үшін қажетті құжаттардың тізбесі конкурстық құжаттамада көрсетілген.

Конкурсқа қатысу үшін өтінімді (бекітілген үлгі бойынша) Конкурс ұйымдастырушыға Қазақстан Республикасы, Павлодар қ., Астана қ-сі, 59, 404 кабинеті мекен-жайы бойынша қолма-қол немесе тіркелген пошта байланысы арқылы әлеуетті жеке әріптеспен немесе олардың уәкілетті тұлғаларымен ұсынылады.

Конкурстық өтінімді ұсынудың соңғы мерзімі: 2022 жылдың 22 тамызы 16 сағат 00 минут.

Конкурстық құжаттаманың көшірмесі, қосымша ақпарат жұмыс күндері сағат 09:00-ден 18:00-ге дейінгі уақытта Павлодар қаласы, Астана қ-сі, 59, 404 кабинет мекен-жайы бойынша және 8 (7182) 32-50-02, 8 (7182) 32-01-44 телефон нөмірлері бойынша беріледі. Конкурстық құжаттаманың пакеті электрондық пішімде тегін беріледі.

Байланысушы тұлға: Исакаев Арман Айтмұқамбетұлы.

8. «Абайлық жылу жүйелері» ЖШС, БСН 150740019461, жарғылық капиталы 791,35 (жеті жүз тоқсан бір теңге 35 тиын) төмендегені туралы хабарлайды. Несиегерлердің талаптары мен өтініштері хабарландыру жарияланған күннен бастап бір ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: 100101, Қарағанды облысы, Абай қаласы, Сәкен Сейфуллин көшесі, құрылыс 2, телефон 8 (72131) 4-10-53, e-mail: abayteplo@gmail.com

12. Пашекеев Бақтияр, 1989 жылы Арыс қаласында дүниеге келген. 14.04.2015 жылдан бастап хабар-ошарсыз кеткен. Іздеу саламыз.

ТАРАТУ

3. «Перекресток-7» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі, БСН 000340016571, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы, Жосалы кенті, Қорқыт ата көшесі, 41 үй, тел. +77024850302.

5. «Ломбард «Алтын Маржан» ұйымы ЖШС, БСН 190540001171, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Түркістан облысы, Созақ ауданы, Қыземшек ауылдық округі, Қыземшек кенті, 1 ықшамаудан, 17 үй, 6 пәтер. Тел.: 87750285850.

Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Ильев көшесі, 47 (Шаймерденов к. бұрышы) RBK банктің жанында. Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

Арлан-консалтинг ЖШС, Семей қ., К.Мұхаметханов көшесі, 23 «А», 104-бөлме. Тел.: 8 (705) 798-58-18, 8(708)4672701

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі, 129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17, 8(747)8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67, 32-49-04

Қалиаскаров Нұрлан Нұрғисынұлы ЖК, Петропавл қ., К.Сүтішов көшесі, 58, 30-бөлме, 3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57, ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211, 8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05, ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779, e-mail: zan-ai@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ., Л.Толстой көшесі, 28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы, 182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

жазбаға ілеспе дыбыстардың шығу көзі мен сипаттамасын анықтау.

Фонограммаларды жіктеушілік зерттеу кезінде зерттелетін фонограммада жазылған әңгімеге қатысқан адамдардың санын анықтау міндет.

Сот фонографиялық сараптамасын жүргізу кезінде:

- зерттеуге ұсынылған әңгіменің сөзбе-сөз мазмұны қандай;
- ұсынылған фонограммада жазылып алынған әңгімеге қанша адам қатысқан;
- әңгімені жазу кезінде немесе одан кейін монтаж бен өзгеріс белгісі бар ма;
- жазба ұсынылған дыбыс жазу аппаратурада орындалған ба;
- зерттеу фонограммасында жазылған дауыс пен сөз белгілі бір тұлғаға тиісті ме деген сауалдарға нақты жауап берілуі тиіс.

Сарапшы сараптама жүргізу үшін келіп түскен материалдарды анықтап, зерттейді.

Қымбат МАЙКОТОВА,
Түркістан облысы бойынша
Сот сараптамалары
институтының аға сарапшысы

**ЖАРНАМА
БӨЛІМІ:**

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru
zanreklama.kz

**ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН
ОРЫНДАР:**

ЖК «Қандыбаева», Газеттерге, журналдарға және сайттарға хабарландыру қабылдау агенттігі: 8(727)327 30 92, тел/факс: 273 47 98, 8 707 895 21 99, 8 701 739 27 83, 8 705 185 75 73 www.gazetysaity.kz, e-mail: vsegazety@mail.ru Алматы қ., Абылай хан даң., 60, Мақатаев көш. қиылысы, 208 кеңсе.

«KAIROС» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldyabayeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23.

МҰРАГЕРЛІК

11. 14.04.2022 жылы қайтыс болған Джаркенова Аманқұлдің; 06.11.2021 жылы қайтыс болған Курманбеков Сәкен Тургыновичтің; 09.06.2015 жылы қайтыс болған Караджанов Хасан Баяновичтің және 30.05.2022 жылы қайтыс болған Успанова Асемінің аттарынан мұралық іс ашылғандығын хабарлаймын. Мұрагерлердің Түркістан қаласының нотариусы Балтабаева Алия Оралбаевнаға хабарласуын сұраймын. Кеңсесі Түркістан қаласы, Тәуке хан даңғылы, №180 мекенжайда орналасқан. Тел.: 87718175589.

13. 2022 жылы 7 наурызда қайтыс болған Айтбаев Ташкент Боранғалиұлының атына мұралық іс ашылды. Мұраны қабылдау үшін барлық мұрагерлер нотариус А.А. Амандықоваға Атырау қаласы, Авангард-3 ықшамауданы, 75 үй, 5 кеңсе мекенжайы бойынша хабарласуларын сұраймыз.

Атырау облысының судьялар корпусы және Судьялар одағының Атырау облыстық филиалы сот жүйесінің ардагері Құлбатыров Амангелді Құлбатырұлына жұбайы

Бибігүл Таутенқызының

дүниеден өтуіне орай отбасына түскен ауыр қайғыға ортақтасып, көңіл айтады.

ЖК «Сагидоллина Б.», 1 Теміржол вокзалы, Р.Зорге көшесі 8, «Лина» шаштаразы. agdawk_94@mail.ru, Тел: 87058762218.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ., пр. әл-Фараби 119-үй, 407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а, ЖҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі 28-үй, 1-қабат. Тел.: (87152) 46-74-77, 8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Service», Тараз қаласы, Төле би көшесі, 73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222, ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Влдай», Өскемен қаласы, 60. Тел.: 8(7232) 578414, ұялы тел.: 87772256506.

БАЙҚАУҒА

ЖАЛА МЕН ЖАЗА

Ол ешқашан сенген адаммын сатып кетеді деп ойламап еді. Күнделікті күйбең тірлікпен жүріп, жаудың жар астында, бөлтіріктің бөрік астында жатқанын қалай кеш байқаған? Бөлтірікті інінде тұншықтырамын деп, бөріге тап болды. Бөрімен алысамын деп, аждаһаның апанына да түсіп кете жаздады. Соның салдарынан уақытша туған өлкеден кетуге де мәжбүр болды. Иә, тағдыры қыл үстінде тұрған сол күндерді ол жауына да тілемейді...

Шығыс Қазақстан облысының Зайсан ауданындағы «Майқапшағай» кеденіне бастық болып ауысқанына екі жылдан енді ғана асқан болатын. Жұмыс барысы ойдағыдай жүріп жатты. Бірнеше жыл құқық қорғау органында қызмет істеген тәжірибесі кеденнің жұмысын жылдам менгеріп әкетуге үлкен септігін тигізді. Соның нәтижесінде жұымда қатаң тәртіп орната білді. Көрсеткіштер де жаман емес болатын. Шекарада тәртіп қатал болған соң, контрабандалық әрекеттерге де жол берілмей, кедендік төлемдер толық түрде өндіріліп отырды. Осы уақыт ішінде кеден басшылығымен «тіл табысып», әмпей-жәмпей жұмыс істесу мүмкін еместігіне талайлардың көздері әбден жетті. Сондықтан да кейбір жандайшаптар кедендік шекараның осал тұсын ізделі.

Бірде өзі іссапарға кеткен кезде орнына кеден бастығының міндетін атқарушы етіп қалдырған Қалқай Зақанов есімді жігітке сол кездегі Зайсан аудандық ұлттық қауіпсіздік комитеті бөлімшесінің бастығы, подполковник З.Қабидолдин келеді. Әңгіме барысында Қытай жағында ұлттық қауіпсіздік комитетіне арналған «литерлі» жүк тұрғаны, соны көпке жария етпей, кедендік тексерусіз және ресімдеу жасамай-ақ өткізіп жіберу туралы өтініш жасалады. Және де олар бұл жүкке басқа да бақылаушы органдар тарапынан еш кедергі болмайтынын ескертеді. Сөйтіп, аталмыш жүктер шекарадан еш тексерусіз және тіркеусіз өте шығады.

«Жел соқпаса, шөптің басы қимылдамайды». Біраздан бері қармағындағы кейбір қызметкерлерінің іс-әрекеттерінен секем де алып жүретін. Талай жыл ішкі істер саласында ұйымдасқан қылмысқа қарсы күрес басқармасында оперативті уәкіл болып қызмет істеген тәжірибесі де алдамапты. Шекарадан өткен контрабанда жөніндегі қауесет оның да құлағына жетпей қоймайды. Дерее өзі іссапарға кеткенде орнына сеніп қалдырып жүрген әріптесін шақырып алып, шындықты айтуды талап етеді. Бірақ ол спирт өткендігі жөнінде ештенені мойындамайды, тек өтініш жасап келген адамдарды ғана айтады. Осыдан-ақ бұл оқиғаның астарында үлкен бір қылмыстың жатқаны түсінікті болды. Содан уақытты көп созбай, қытайлық кеденшілерге өтініш жасап, тиісті мәліметтерді көтереді. О, сұмдық-ай! 280 мың литр контрабандалық спирт өтіп кеткен.

Бұл істі сол сәтте «Бақылаушы органдармен жауласып кайтемің, кім біліп жатыр дейсің?» деп жылы жауып қоя салуға да болар еді. Олай жасауға ары жібермеді. «Бұл не деген басынғандық» деп ойлады. Сөйтті де, 1997 жылдың 25 желтоқсанында Шығыс Қазақстан облыстық ұлттық қауіпсіздік департаментінің бастығы, генерал-майор Х.Т. Ибраевтың атына кедендік шекарадан контрабандалық спирт өткізу фактісіне қатысы бар аудандық ұлттық қауіпсіздік бөлімі басшысының әрекетіне байланысты тиісті шара қолдану жөнінде жазбаша мәлімет жібереді. Бұған қоса, сол кездегі кеден комитетінің төрағасы, генерал-майор Ғ.Е. Қасымовтың атына болған оқиға жөнінде мәлімдеме жазады да, оның соңын былай деп аяқтайды: «...Еліміздің экономикалық қауіпсіздігін және ұлттың денсаулығын тиісті дәрежеде қорғай алмағанын үшін мені өз еркіммен қызметіменен босатуыңызды өтінемін»...

Өкінішке қарай, өзінің осындай адалдығының арты талай жүйке тоздыру мен сергелдеңге әкеліп соқтыратынын білген жоқ. «Қара қылды қақ жарамын» деген әрекетінің нәтижесінде маңдайы тасқа барып соғылды. Кеден комитетіне жазған мәлімдемесінің арты кеден органынан қызметтен кетуімен аяқталды. Ал енді осы оқиғаны естіген жаулары оған кеденге қайтып оралар жол жоқ деп ойлады. Сөйтті де, шабуылды үдете түсті. Сонымен

қатар, өзінің Шығыс Қазақстан облыстық ұлттық қауіпсіздік комитеті департаменті бастығының атына жазған мәліметі бойынша, сол жылдың 27 желтоқсаны күні Зайсан ауданына комиссия келеді. Комиссия мүшелері келген бойда аудандық ұлттық қауіпсіздік комитеті бөлімшесінің бастығы З.Қабидолдинмен әңгіме өткізбекші болады. Бірақ та ол сол күні жұмысының көптігіне байланысты әңгімені ертеңге қалдыруды өтінеді. Алайда, сол күні түнде З.Қабидолдин өзін-өзі атып өлтіреді. Бәленің бәрі осыдан басталады. «З.Қабидолдиннің өліміне Е.Абдрахмановтың ықпалы болды» деген желеумен оның үстіне қылмыстық іс қозғалады.

ЖАН АЗАБЫ

Ерікжан қатты күйзеліске түсті. Жан азабы алпыс екі тамырын шымырлатып, тұла бойын мұздатып барады. «Сонда не үшін, не үшін?..» деген сауалдар жанын жегідей жеуде. Қаншама есікті ашуға, қаншама жаудың бетін қайтаруға, қаншама дәлелдемелер табуға тура келді. Бұған қоса, қорқыту мен үркітудің арты өзінің жеке басы ғана емес, жанұясына да қауіп төндірді. Артынан мықтап анду түсті. Тіпті, бала-шағасын ешкімге көрсетпей, айдаладағы шопандардың үйіне апарып тығуына да тура келді. Алайда, ауған соғысының өтінде шыңдалған жігері және ішкі істер органында жинаған үлкен тәжірибесі бар ол ешбір қорқытудан да, үркітуден де тайсалмады. Енді, қылмыстық істі қысқарту жөніндегі анықтамадан үзінді келтірейік: «...Алдын ала тексеру барысында анықталғанындай, «Майқапшағай» кеденінің бастығы Е.Абдрахманов тарапынан функционалдық міндеттерін орындауда кемшіліктер жіберілмеген, керісінше, контрабандалық спирт жөнінде тиісті ақпаратты алысменен, аталмыш фактілерді айғақтау және бұндай әрекеттерге алдағы уақытта жол бермеу үшін тиісті шаралардың бәрін қолданған»...

Дәл осы оқиғадан кейін ол жарты жылдан аса жұмыссыз жүрді. Сол кезде аяғына жылан болып оралып, тасадан тас атушылар да қол қусырып жатпады. Ал ұйқысыз өткен әр түннің машақатын бір сөзбен айтып жеткізу мүмкін емес. Осындай отты күндер оны үлкен бір өмір мектебінен өткізгені сөзсіз. Бұл айқас оның алдында тұрған талай жеңістердің баспалдағы болғанын ол сол кездерде білген жоқ, әрине.

Ақырында әділеттілік те салтанат құрды. Сөйтіп, 1998 жылдың 13 шілдесінде кеден органына қайтып оралды. Алайда, жеке басының қауіпсіздігі үшін басқа облысқа ауысуға тура келді. Сол кезде Е.Абдрахмановты Алматы облыстық кедендік бақылау басқармасы бастығының орынбасары қызметіне таныстыруға келген кеден комитетінің төрағасы, генерал-майор Ғани Қасымов: «Он настоящий боевой офицер» деп ерекше атап өтті.

ТОЗАҚТЫҢ ҚАҚПАСЫ немесе

ШЕКАРАДАҒЫ ДҮРБЕЛЕҢ

Кезінде республиканы дүрліктірген

«Қорғас» оқиғасы туралы ақиқат әлі толық ашыла қойған жоқ. Сол оттың ортасынан қалай тірі шыққанына оның өзі де көпке дейін сенген жоқ. Тіпті, оның жаңғырығы әлі күнге дейін бітпеген сияқты...

2002 жылдың 25 қаңтарында Елбасы Астанада барлық деңгейдегі әкімдермен кеңес өткізді. Сол кеңесте Қытаймен шекарада орналасқан кедендердің атына үлкен сын айтылды. «Қытаймен арадағы мемлекеттік шекаралар маңында, жол бекеттерінде жемқорлық жойылмай отыр. Бұл учаскеде бір айдың ішінде тәртіп орнатып, нәтижесін мәлімдеуді құқық қорғау органдарына тапсырамын», – деді Елбасы. Көп ұзамай Үкімет отставкаға кетіп, Кеден

– деп сенім артуы бекер болмаса керек.

Министрдің осы сөзі оған үлкен рух берді. Сондықтан да бұл сенімді ақтамауға моральдық құқы жоқ еді. Ақпан айының 14-інен бастап Е.Абдрахмановтың келуімен «Қорғас» кеденінен импортталған жүктерді тасу кілт тоқтады. Кеше ғана жолаушылар мен жүк көліктері ары-бері қайшыласып жатқан шекарада бір-ақ күннің ішінде мүлгіген тыныштық орнады. Қытай жағында бері шыға алмай, жүк тиелген жүздеген автокөлік керуені кептеліп тұрды. Ерікжан жұмысқа білек сыбана кірісе сала, өткенге талдау жасады. Жыл басынан бері (2002 жылдың 1 қаңтарынан бастап) 14 ақпанға дейін импортталған

комитетінің басшылығы да ауысты. Кеден комитетінің уақытша төрағалығы міндетін атқаруды сол кездегі Кіріс министрі З.Кәкімжанов өз қолына алды. Іле-шала, 11 ақпан күні, З.Кәкімжанов астанаға бірнеше кеден басқармасы мен Қытаймен шекарада орналасқан кедендердің, сондай-ақ кейбір кеден бекеттерінің бастықтарын шақырып алып, әрқайсысымен жеке-жеке әңгіме өткізеді. Сол күні Қытаймен шекарада орналасқан кеден бастықтарының бәрі қызметтен босатылады. Содан кейін «Қытаймен шекарада орналасқан кедендерге тәртіп орната алатын жігіттер бар ма?» деген жауапты сұрақ туындайды. Сол кезде атышулы «Қорғас» кеденіне бастық ретінде Е.Абдрахмановтың кандидатурасы, «Бакты» кеденіне менің, ал «Майқапшағай» кеденіне сол кездегі «Уба» кеден бекетінің бастығы Б.Смағұловтың кандидатурасы ұсынылады. Сөйтіп, үшеуіміз де бір күнде бір бұйрықпен үш жаққа аттандық. Мен сол кезде Қытаймен шекарадағы шиеленіскен ахуалды жақсы білетіндіктен, кеденге басшы болып емес, дәл соғысқа аттанып бара жатқан командир сияқты сезімде болып едім.

Біздің алдымызға үш міндет қойылды. Бірінші – шекаралық кедендерде орын алған сыбайлас жемқорлықтың тамырына балта шабу, кадрларды кәсіпкерлігіне қарай іріктеу және кеденшілерді қылмыстық топтың ықпалынан ажырату. Екінші – контрабандаға қарсы үзілді-кесілді тосқауыл қою. Үшінші – басқа қалталарға кетіп жатқан кедендік төлемдерді түгелдей мемлекет қазынасына түсіру болатын. Осылайша, біздің маңдайымызға алты басты айлаһармен алысуға тура келетін тағдыр жазылғанын түсіндік.

Сол бір айтулы кезеңде біздің көрген құқайымыз бір бөлек әңгіме. Ал Ерікжан Абдрахмановтың «Қорғас» кеденінде басынан өткерген ержүрек қимылы, табанды әрекеттері кеден тарихында үлкен әріппен жазылып қалды. Кеденге бастық етіп тағайындар кезде З.Кәкімжановтың:

– Ерікжан, бәрінен де саған қиын болатынын білемін. Сондықтан да менің ұялы телефоныма кез келген уақытта тікелей хабарласуыңа рұқсат беремін. Егер де алты айдың ішінде «Қорғаста» тәртіп орната алсаң, онда Қазақстанның картасындағы қай кеденді көрсетесің, соған бастық етіп жіберемін,

тауармен 998 жүк машинасы өткен екен. Ал түскен кедендік төлемдер жүз миллионға да жетпейді. Жүк тасыған әр көліктегі тауардың салмағы мен кедендік құны 15-20 есеге дейін төмендетілген. Сонда миллиардтан артық қыруар ақша мемлекет қазынасына түспеген. Өне бойы мұз қарығандай дір ете түсті. Себебі, әр көліктен өз үлесін алып отырған бақылаушы органдардың қылмысты әрекетіне тосқауыл қойылуы, қаржы полициясы қызметкерлерінің қокан-лоққылары, бандиттік топтардың ықпалсыз қалуы бір адамға өте ауыр екені түсінікті. Бәрінің қайраған тістері мен назарлары Е.Абдрахмановқа бағытталған.

ЖАЛА ҚАЙДА ДЕМЕНІЗ

Мұндай жауапты да қауіпті сәттерде қасакана бір бәлені ұйымдастыра салу, ойламаған жерден орға түсіру түкке де тұрмайды, әрине.

– Бекен, – деді бірде Ерікжан «Қорғас» кеденінен телефон шалып, – өзінді байқа, жігіттерді сакта.

– Не боп қалды, Ереке? – дедім түкке түсінбей.

– Кеше маған қаржы полициясының бірнеше жігіті келді. Қолдарында «күдіктіні ұстау жөнінде хаттама» бар екен. Тұтқындау жөніндегі қағаздарымен танысып отырып, ішінен «жеке тексеру хаттамасын» көріп қалдым. Оқысам, хаттамада менің қалтаман «өзіндік ісі бар ақ ұнтақ табылды» деп жазып қойыпты. Көрдік дегізіп, алдын ала жалған куәгерлердің де қолын қойғызып алған. Ыза болғаным соншалық, дереу орнымнан атып тұрдым да, тапаншамды кезеп тұрып, өздерінің зансыз әрекеттерін куәландырып, қаматып тастадым. Олардан зұлымдықтың небір түрін күтуге болады, сәк болындар, – деді.

Ерікжанның көретін құқайы бұнымен де бітпепті. Бірде оны Рахат Әлиевтің кедендегі қаржылық жұмыстарын шешіп жүрген Аманбек Жақашов (белгілі себептермен атын өзгертіп алып отырмын) кездесуге шақырады да, әңгімені төтесінен:

– Біз бұрынғыдай әр көліктен өз үлесімізді алып отыруымыз керек. Әйтпесе ана күйеу бала қатты ренжиді саған. Оның құдіретін өзін білесің ғой, – деп ашық айтады. Сол кезде Ерікжан еш ойланбастан:

– Жок, менің алдыма қойылған міндеттер басқаша, – деп бірден кесіп тастайды.

Қаншама жыл ақ дегені алғыс, кара дегені қарғыс болып жүрген Аманбек одан мұндай жауапты күтпеген еді. Және де оның бетін қайтарып тұрған бірінші адам Ерекең ғана шығар, бәлкім. Бұл әңгімеден кейін ол өзіне мықты жау тапқанын түсінді.

Осы оқиғадан кейін бұқаралық ақпарат құралдары арқылы күнде-күнде кеденшілерді жамандаған ақпараттар ағыны қарша борады. Естіп отырсаң, төбе шашың тік тұрады. Әрине, сөйлеушілердің артында үлкен бір күштің итермелеп, қанатына су бүркіп тұрғанын аңғару қиын емес еді. Әйтпесе, қайдағы бір қаржы полициясының полковнигі Серікбек Жаншиденовке (атын өзгертіп алып отырмын) күнделікті «Хабар», «КТК» телеарналарынан Үкімет мүшесіне қарсы ойларына келгенін сөйлетіп, соншалықты эфир беру де бекерден-бекер емес екені түсінікті. Бұл жөнінде З.Кәкімжановтың өзі де баспасөз конференциясында:

– Бұл жағдайдың артында кімдер тұрғанын, шабуылды қандай бұқаралық ақпарат құралдары арқылы ұйымдастырып жатқанынан-ақ біліп тұрған шығарсыздар, – деп батыл айтып өтті.

Иә, Ерікжан келгенге дейін Рахат Әлиев «Қорғас» кеденін «ашса алақанында, жұмса жудырығында» ұстады. Бұл жағдайды биліктегілер де жақсы біліп отырды. Сондықтан да ол жаққа ешкім батылы жетіп, тісін батыра алмады. Бұл стереотипті бұзуға Мемлекеттік кіріс министрі Зейнолла Кәкімжанов пен «Қорғас» кеденінің бастығы Ерікжан Абдрахмановтың ғана батылдығы жетті.

Қалай дегенмен де қоғамдық пікірді қалыптастыруда баспасөздің де атқаратын рөлі зор. Сондықтан да төртінші билік деп бекер айтылмаса керек. Сонымен қатап ол кезде интернет пен әлеуметтік желілер онша дамымаған уақыт. Осы орайда 2002 жылдың 11 сәуірінде «Мегаполис» газетінде: «Хоргосский скандал: «война» по заказу?» деген материал жарияланды. Онда былай деп жазылды: «...Просто после чистки таможенных кадров, начатой Министром госдоходов Какимжановым, и назначением новым начальником поста господина Абдрахманова, видимо, был полностью перекрыт «зеленый» денежный поток, текущий к тому самому экзбонзе из одной силовой структуры... Эти господа просто выполняли определенный заказ, чтобы вернуть все на круги своя». Сол кезде жалғыз осы мақала ғана біраз шындықтың шетін шығарып, қатпарланған тоң жіби бастады..

ҚЫРСЫҚ ҚЫРЫҚ АҒАЙЫНДЫ

Ерекең өзінің әр қадамы санаулы, телефоны тыңдауда тұрғанын жақсы білді. Аяғын шалыс басса немесе телефонмен артық сөз айтса болды, итше талауға дайын тұрғандарда есеп жоқ еді. Сондай күндердің бірінде оның ізін андушылардың айтуымен болса керек, мейрамханада тамақ ішіп отырған жерінен қылмыс әлемінің серкесі Атаба (Талғат Атабаев) кіріп келеді. Ерекемнен сыпайы амандасып, шекарадағы жағдайға байланысты әңгімені бастайды. Тағы да, әр көліктен өздерінің алып отырған бұрынғы үлесі туралы айтылады. Сол кезде:

– Жок, Тәке! Мен ондай жасай алмаймын. Менің міндетім мүлде басқа, – деп қысқа қайырады.

Атаба осы әңгімеден кейін Ерікжанның батырлығын, ештеңеден қайтпайтын қайсарлығын мойындаса керек, оған тіс қайрамайды. Алайда, басқалары қарап жатпайды. Телефонмен «Өлтіреміз, бала-шағанды кепілдікке аламыз» деушілер де болды. Әуелі теледидардан: «Қорғас» кеденінің бастығы қамауға алынды», «Қорғас» кеденінің бастығына іздеу салынды» деген жалған ақпараттар да кетіп қалды. Сондай күндердің бірінде кешкілік ұялы телефонын шырылдап қою берді. Қараса, Өскеменнен хабарласып тұрған жолдасы Альмира екен. Жүрегі су ете түсті. Дерее телефон тұтқасын көтересе:

– Теледидардан сен туралы жайсыз хабарды естіген балаң сабаққа да барғысы жоқ. Кластастары «Сенің әкең қылмыскер» деп айтатын көрінеді, – дегенді естігенде, төбесінен біреу мұздай су құйып жібергендей болды. Содан баласы Ілияспен сөйлесіп, Алла сәтін салса, бәрі дұрыс болатынына, ел алдында ары таза екеніне сендірді.

Бекен НҰРАХМЕТОВ

(Жалғасы бар)

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Нұр-Сұлтан	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59. Шадияр Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй,
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 87089299874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет –
сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5527 дана
Апталық таралым 11 054 дана

Тапсырыс №102 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын Zanmedia.kz сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Ғ куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31